

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Béke, egység és ósválasztók

Irta: Dr. Kriszhaber Adolf, a budai izr. hitközség elnöke

Tsmét abba a nehéz helyzetbe kerültem, hogy a magyar zsidóság két olyan kiváló értékével szemben — aminők Budai Goldberger Leó és Vészi József urak —, akik személyes érdemeiknél fogva most már a magyar felsőház tagjai, kénytelen vagyok felszólalni, és az általuk hangoztatott jelszavak ellen objektív alapon állást foglalni.

Fel kell tételeznem ugyanis, hogy a nevezett urak, akiknek jóhiszeműségéhez ismert egyéniségükönél fogva nem férhet szó, nyilván tévedésben vannak az általuk hangoztatott jelszavak értéke felől és a belső lényeggel azért nincsenek tisztában, mert nem vetek maguknak fáradságot, hogy a dolgoknak velejébe nézzenek, hanem egyszerűen arra az álláspontra helyezkedtek, amelyet bizonyos tényezők elébük találtak abban a hiszemben, hogy jó úton haladnak. Pedig ennek éppen az ellenkezője igaz.

Legyen szabad előrebocsájtanom, hogy engem a nevezett urakkal szemben a lehető legnagyobb tisztelet vezérel, mert hosszú idő óta — talán egy emberöltő óta is — figyelemmel kísérem munkásságukat és így módomban volt nagybecsű személyük felől véleményemet megalkotni, amely csak dicséret és elismerő lehet.

Elsősorban Dr. Budai Goldberger Leó úrral kívánok foglalkozni, akinek egy válasszal tartozom, az általa hoztam mintegy két évvel ezelőtt intézett kérdésre, hogy mi az álláspontom a pesti hitközség elnökének az Országos Iroda elnökévé leendő megválasztása kérdésében és hogy nem találok-e a két állás között összeférhetetlenséget. Akkoriban súlyos betegségből voltam lábadozóban és ezért kitértem a kérdés bővebb tárgyalása elől, mondván, hogy: ezidőszent nekem csak egyetlen álláspontom van, egészségem helyreállítása s

mivel az izgalom árt, nem foglalkozom a kérdéssel.

Azóta egy még súlyosabb betegségen estem át, de a jó Ég kifürkészhetetlen akarata megtartott az életnek és egy izgalmas hadiállapotba kerültem bele hitközségem fenntartása érdekében, ami egyáltalában nem áll arányban korommal és egészségi állapotommal, de becsületből kénytelen vagyok a harcot folytatni, hogy hitközségem létét biztosítsam. Ennek a harcnak a lefolyása most abba a helyzetbe hozott, hogy megadhatom a választ Budai Goldberger Leó úrnak akkoriban hoztam intézett kérdésére, ez pedig a következő:

A magyar zsidóság legnagyobb szerencsétlenségének tartom azt, hogy a főbb vezető pozíciókban az összeférhetetlenség nincs szabályozva, mert ez az egyedüli oka annak, hogy ilyen nehéz időkben, mint a maiak és ilyen fontos kérdésekben, mint a statútumok kijelölése, olyan mélyenjáró ellentétek merülhetnek fel, mint azt a pesti és budai hitközségek között tapasztalhatjuk. Igenis, az összeférhetetlenség az oka ennek, mert az eredmény azt mutatja, hogy ez a harc teljesen felesleges és indokolatlan volt és ezért az ország zsidósága érdekében is hiábavaló, felesleges és felháborító volt. Mert semmi olyan különös ok nem merült fel arra, hogy a pesti hitközség elnöke, országos irodai elnöki minőségében a budai hitközséget minden eszközzel térdrekenyszerítse, csupán azért, mert a pesti érdekek jobban a szívén fekszenek, mint a budaiak.

Ez a válaszom Budai Goldberger Leó úr felhívására a béke érdekében. Ez a béke nagyon különös szerepet játszik ebben az áldatlan viszályban, mert mindig azoknak az ajkáról halljuk, akik a békét megzavarták, mert azt hiszik,

hogy a rendelkezésükre álló erkölcsi és anyagi eszközökkel a — kétségkívül gyengébb, kisebb létszámú — budai hitközséget belekényszeríthetik az ő elgondolásukba és, hogy ezzel az általuk oly fennen hangoztatott békét szolgálják. Pedig igaza volt az én kedves Gerő Ödön előjárótársamnak, mikor azt mondotta a napokban, hogy az unifikációsok folyton a békét hangoztatják. Erre nekünk az a válaszuk: *Békemegha békében hagynak bennünket!*

Igen helyesen hivatkozik Budai Goldberger Leó úr családjának tradíciójára. Mint az ő neve is mutatja, ezek a tradíciók visszavezetnek Budára s dicső emlékü őse: Goldberger Sámuel úr bizonyára egészen másképp értelmezte ezt a kérdést, mint ahogy azt érdemteljes utódja teszi. Mert azért, hogy Budán telepedett le és dicsőséget szerzett a magyar iparnak kiváló munkássága által és azzal egyuttal a zsidóságnak is büszkeségévé vált, sohszem találta ambícióját abban, hogy a kisebb budai hitközségből a pesti hitközségbe gravitáljon és ennek az eredeti és régi patinás hitközséget alárendelje, hanem vele együtt lelkesedéssel küzdött a magyar zsidóság érdekében.

Ami már most Vészi József úr önméltóságát illeti, mindenekelőtt legyen szabad hivatkoznom arra, hogy annak jeléül, hogy mennyire értékeim és értékelem az ő egyéniségét és érdemeit, melyeket nemcsak a magyar zsidóság, hanem a magyar nemzet körül szerzett, egy nagyon klasszikus tanura tudnék hivatkozni, aki igazolná azt, hogy mikor dicső emlékü gróf Apponyi Albert mindnyájunk fájdalomra az élők sorából elköltözött, azt a véleményemet fejeztem ki, hogy ezidőszent az egész magyar vezető társadalom körében csak egyetlen férfiút ismerek, aki leginkább

van hivatva arra, hogy a magyarságot a Népszövetség előtt ezentúl képviselje s ez az ember: *Vécsi József*.

Sokkal kisebb pontja vagyok a magyar társadalomnak, semhogy az én véleményem odáig eljutott volna, ahol a népszövetségi megbízott szén éléről dönteni voltak hivatva. Ezért nem csoda, hogy az nem jutott érvényre. Pedig ki tudja, mi mindeaféle nem történt volna meg, vagy megfordítva — mi minden történhetett volna, ami ezekben a mozgalmas időkben a magyarság szekerét a kátyuból kihúzta volna és jobb irányba tereli, ha az én elgondolásom érvényesül.

Ha már most a magyar zsidóságnak ez a nagy értéke azt a fáradságot veszi magának, hogy vezércikket írjon a magyar zsidóság egységéről és ennek egyedüli akadályá gyanánt a budai hitközséget állítja oda, joggal kell feltételeznem, hogy *Vécsi József* úr ezt a kérdést nem miltáta kellő figyelemre, mert különben nagyon könnyen meggyőződhetett volna arról, hogy ennek nem a budai hitközség vezetősége és nem is „csak 70-80 tagja” a hitközségnek, akiket lelkisínylőleg állít be ebben a vitában, mint megátalkodott egyéneket hanem a már fentebb is hangoztatott összeférhetetlenség a vezető pozíciókban, az akadály. Így érthető, hogy tulajdonképpen nincs tisztában azval, hogy mi értendő ösválasztók alatt, kiknek döntését kívánja provokálni arra a nagyon is kétséges és legfeljebb a fantáziában meglevő 500 szavazatra hivatkozva, mely egészen bizonyosan túlzással, mint a budai hitközség túlnyomó része van feltüntetve, olyan gyanánt, mint aki az unifikáció mellett tör lándzsát. Tudniillik — ha Budáról ösválasztókról akarunk beszélni akkor mindazokat kellene megszavaztatni, akik évszázadok óta ennek a hitközségnek az alapítói, tagjai és fenntartói voltak kiket — sajnos — nem tudunk megszavaztatni, pedig ezeknek döntése bizony olyan lenne, hogy a mi álláspontunkat szankcionálná.

Össze méltóztatott tévesztem a budai hitközség szervezetét a pestivei. Mert nálunk mindenki ösválasztó, aki a hitközség tagja. Nincs különbség a nemekben sem, mert nálunk a nők is választók. Tagjai a képviselőtestületnek. Pesten ez nem így van. Ott vannak ösválasztók, akiknek csak az a joguk van, hogy adót fizethetnek, egyéb semmi és ezekből választódnak ki külön díj eletekben a bekelezett tagok, akiknek joguk az, hogy ők választják meg a képviselőtestület tagjait a többi százezerhitközségi tagnak pedig semmi köze ehhez a kérdéshez. Arról pedig, hogy nők is

tagjai lehessenek a képviselőtestületnek Pesten szó sem lehet. A régi katolikus egyházi szabály értelmében: „mulier taceat in Ecclesia” Minálunk nem „taceat”, sőt, igen bölcsen támogatnak bennünket minden téren és büszkők is vagyunk rájuk. Ime tehát így néz ki *Vécsi* úrnak az ösválasztókra való hivatkozása. Pedig nagy kérdés, hogy a pesti ösválasztók hogyan vélekednének az ő elgondolása felől, akiket szintén nem kérdeztek meg.

Ami pedig ezt a híres egységet illeti, nem hinném, hogy nagyon szolgálna a zsidóság egységét, hogyha belekényszerítenének egy magas etikai életet élő közösséget egy olyan szervezetbe, amely összetételénél, szelleménél és egész gondolkodásánál fogva annyira elüt a budai zsidóság felfogásától, hogy az sohasem volna összeegyeztethető és téve-tagadva ha ez az egység egy rosszul megfogalmazott statutummal mégis létesítenék, vajmi szomorú eredményeket mutatna fel. Haszna ebből csak egy valakinek lenne — a pesti hitközségnek, amelynek ilyenképpen módjában állna a budaiak adójából tetemes adósságait törleszteni. De hogy a magyar zsidóságnak valami haszna lenne ebből a kikényszerített egységből, bátorodom még oly kiváló tekintélyek, mint Budai Goldberger Leó és *Vécsi József* urakkal szemben is kétségbe vonni.

Igen tetszetős jelszavak most a magyar zsidóságban az unifikáció és gazdasági egység. Errenézve van egy jellemző adomám:

Amikor a koalíció idejében a germanizmus és panszlavizmus osztozkodni szeretett volna a magyar állam területén, valaki báró Bánffy Dezsőnek elmondotta: Ha már elkerülnémetlen, hogy Magyarország a német, vagy szláv tömegekben elenyésszen, talán legokosabb lenne, hogy ha elfogadná a német hegemóniát, mint a nyugati civilizáció központját. Mire Bánffy macskabajuszát megpödörve ravaszul mosolygós: és azt mondotta: „Hát kérem, ami azt illeti, mondok egy mesét. Egyszer a szakács bement a baromfi udvarba és maga köré gyűjtötte a tyukokat, megfiente kését és azt mondotta: én most kénytelen vagyok benneteket leölni. De hogy lássátok, hogy milyen kegyes vagyok választást engedek nektek, hogy vajjon sülve, vagy főzve akartok-e az asztalra kerülni? Erre a tyukok egyhangulag azt felelték, hogy ha már el nem kerülhetik azt, hogy levágatnak, akkor igazán mindegy nekik, hogy vajjon megsütik, vagy megfőzik-e őket.”

Ezt pest-budai nyelvre fordítva azt mondjuk: ha már Buda önállóságát kénytelen lenne feladni, nagyon mind-

egy, hogy unifikáció, vagy gazdasági egység útján történik-e az.

A magyar zsidóság egysége csak abban az esetben válna valóra, hogyha egymás működési területét és anyagi érdekeit kímélve egységes felfogásra, egységes gondolkodásra, intézmények egyöntetű szervezésére, igazgatására, a hitéletnek egybehangzó szabályok szerint való rendezése s általában az ügyeknek erkölcsös és hazafias szellemben való vezetésére és testvéries összefogásra törekednénk.

Ezáltal sokkal inkább megalkotnánk a magyar zsidó egységet, mint azokkal a nagyon is kétséges értékű és átlátszó rendszabályokkal, melyek egyik hitközséget a másiknak nyakára növesztenék és be nem váltani szándékolt lényekkel, meglevesztésekkel, sőt, jelháborító terror kifejtésével az egész hitfelekezeti minden bizonytalanná korumpálnak.

Ezen a meggondolatlan hitelrontó nyilatkozatok, a gyako ri olcsó vacsorák és korteshadjáratok különféle változatai sem változathatnának. Sőt, nagyon kérdéses, hogy az ilyen hadjáratra elpocsékolott pénz nem tett volna-e jobb szolgálatot, ha azt a folyton emelkedő felekezeti nyomor enyhítésére fordították volna.

Vannak, akik nagy buzgalommal állottak e szerencsétlen mozgalom mellé, de hogy milyen halát várhatnak ezért, elég ha a legutóbbi időben lejátszódott két feltűnő jelenségre utalok. Az egyik az orthodox hittestvérek érzelmeinek megsértése, a másik pedig, mikor azt vették észre, hogy az orthodoxia mégsem olyan könnyű falat, mint a budai hitközség; egyszerűen meghátráltak és azt az embert, aki a legtöbb buzgalmat fejtette ki igazán elismerésemelőt munkálkodásában a kodifikáció és indokolása tén, egyszerűen bűnbaknak vetették oda, hogy az adümtől megszabaduljanak.

Kérve kérem, tehát nevezett tekintélyeket, kik felekezetünket a felsőházban képviselik, hogy törvényhozói működésüket olyan irányban fejtsék ki, hogy abból a magyar zsidóságra szerencsétlenség ne származzék, mert egy elhibázott intézkedés beláthatatlan időre visszavethetné felekezetünket és kérdés, hogy a most uralkodó és ezt a mozgalmat éber figyelemmel kísérő szellem nagyon hasznára válnék-e a tüzzel-vassal siettetett felekezeti törvényhozásnak és fontolják meg jól felekezetünknek ezek az elismert jócsej, hogy most alkalmas-e az idő arra, hogy egy zsidó tözfőnökség alapítsák, még az orthodox szervezet súlyos megsértésével is. Videant consules!

„Zsidó egység“ - a legujabb jelszó

Tehát némuljon el minden kritikai hang a zsidó fórumon: egységet, egységet, *egységet* követel az a vezető csoport, amely magát egyedül hivatottnak deklarálja a követelt „zsidó egység” tartalmának meghatározására. Most tehát minden zsidó, aki résztvesz a felekezet életében fogadja el kritika és mukkanás nélkül a végső igazságot, hogy a zsidó egység ellen vétének mindazok, akik nem rendelik alá magukat a vezérő akarathoz. Honnét e vezéri koncepció egyedüli jogosultsága? Talán vallás erkölcsi életük feddhetetlen tisztaságából származtatják az egyedül hivatott vezetők vezéri jogosultságukat? Talán ők hirdetik a legtisztábban a zsidó tanítást, ők képviselik fenkölt példaként az alázatot és jámborságot? Vallás közösséget „vezetni” csak ilyen példával, csak ilyen tekintéllyel lehet!

Nem, itt valóban egészen másfajta tekintélyről van szó. Világi, hivatali, közéleti tekintélyről, mely azonban feltétlen meghódolást követel — az egység nevében. Hogy „kifelé erősebbek legyünk.” Jó lesz vigyázni kissé a jelszavakkal. Az a fajta egység, melyet a vezéri önkény befelé követel, kifelé nem erősíti, hanem végzetesen gyöngíti a zsidóságot. Mi kisebbség vagyunk, oly kisebbség, mely tisztességben és békében akar élni azzal a többséggel, melynek jóléte a mi jólétünk is. S a kisebbségnek vigyáznia kell arra, hogy kifelé milyen „egységet” mutat. Senki sem akar békétlenséget, civódást látni a zsidó fórumon. De elkeseredést, békétlenséget, éppen az a vezéri elv szül, mely erőszakos eszközökkel folytatja el a szabad és építő kritikát. Az ilyen vezetés kifelé az elnyomásra nyújt példát és igazolást. A zsidóság, melynek lételemé a szabadság, az ily egységtől — kifelé és befelé egyaránt — nem erősebb, hanem végzetesen gyengébb lesz.

Hartstein Lajos, az Orthodox Központi Iroda ügyv. elnöke a hercegprimás akciójáról és a neológ vitáról

Méltó feltűnést kelt országsszerte *Serédi Jusztinián* bíboros hercegprimásnak az „Actio Catholika” vasárnap csatládvédelmi nagygyűlésén tartott beszéde, melyben bejelentette, hogy akcióba lép a jelenleg érvényben levő polgári házasságkötésről szóló törvénynek módosítása, illetőleg olyan új törvény alkotása érdekében, amely kimondaná, hogy a magyar állam a maga szempontjából hatályosnak ismeri el azokat az egyházi házasságokat, melyeket a bevett és a törvényesen elismert vallásfelekezetek egyházi előtt kötnek. Az egyházpolitikai viták idején a magyar orthodoxia is ellene volt a polgár házasságnak és a fakultatív polgári házasságot lanszírozta. Érdekesnek tartottuk éppen erre való tekintettel kikérni *Hartstein* Lajosnak, az Orthodox Központi Iroda nagytekintélyű ügyv. elnökének véleményét a hercegprimás beszédében bejelentett akcióról.

— A családi erkölcs válságáról beszélt a hercegprimás úr *Öminenciája* és a romlásért a kötelező polgári házasságot is hibáztatta. *A hagyományos zsidó családi szellem, melynek alapja a tiszta házasság, feltétlenül egyetért a keresztény főpásztor szavainak tendenciájával, hogy a társadalom egyik leg-sürgősebb feladata a családi élet belső bajainak orvoslása.* Az orthodoxiában, mely megtanult az állami törvényekhez úgy alkalmazkodni, hogy semmit sem hanyagolt el a maga ősi törvényeinek gyakorlásából, a polgári házasság kérdése természetesen nem okozott különösebb bonyodalmakat. Az orthodox izr. hitfelekezet maga részéről mindenestre örömmel üdvözi a bíboros hercegprimás úr *Öminenciájának* kezdeményezését, amely általánosságban födi a mi álláspontunkat. *A házasságot mi is szentségnek tartjuk.* A „*Kidusin*” kifejezés is szentséget jelent. A „chuppo” alatt, midőn a férfi a nőt a gyűrű átadása révén magához köti, a „*möküdesesz li*” kifejezés ugyancsak a szentségre hivatkozik.

— Kétségtelen, hogy a kizárólagos polgári házasság súlyos károkat tett a vallási és erkölcsi felfogásban és érzésben. Őszintén szólva: *az orthodoxiának a gyakorlatban vajmi keveset ártott, mert orthodox férfi nem igen akadt, aki vallásilag is meg nem áldatta volna frigyét.* Mindenesetre azonban *csalga használhat az orthodoxián kívül eső ré-*

tegeknek az egyházi egybekelésnek törvényes elismerése. Az egyházpolitikai viták idején — ismétlem — az orthodoxia hivatalos beadványokban is tiltakozott a vallási házasságkötés mellőzése ellen. Reméljük, hogy most midőn a tapasztalatok eléggé igazolták akkor érveinket és aggodalmainkat, megértően fogadják az illetékesek a hercegprimás kezdeményezését.

— Mi, mindenesetre a kérdés pozitív oldalára vetjük a fősúlyt: *vallásos zsidó nemzedéket akarunk, melynek számára a házasság formája is az, melyet vallás és hagyomány ír elő számunkra.* A polgári házasság legfájdalmasabb jelensége: a vegyes házasság a gyakorlat tanúsága szerint szintén nem érintette az orthodoxiát.

Megkérdeztük még *Hartstein* elnök urat: merült-e fel a „*Zsidó Élet*” mult heti számában megjelent és általános feltűnést keltett vezércikkének nyilvánosságra jutása óta újabb momentum az orthodox-neológ vitában?

— Pozitív eredményre nem mutathatunk rá a cikkem megjelenése óta eltelt hét alatt, *de az Országos Iroda elnökének mult heti nyilatkozata után bizony a meggyezésben.* Ennek azonban a kongresszusi zsidóság országos gyűlésének közelségére való tekintettel mindenesetre napok alatt el kell dölnie jobbra vagy balra. A jövő héten behatóan tájékoztatni fogom erről a „*Zsidó Élet*” hasábjain az érdeklődőket.

Antiszemitizmus — orthodox pénzen

Furcsa sajtórágalmasi pert tárgyaltak mult szombaton a budapesti törvényszéken. A vádlottról megemlítette a főmagánvádló, hogy „A Nép” című kurzuslap munkatársa volt, de azért egy orthodox zsidó borkereskedő leányát vette feleségül. Erre a megállapításra a védőügyvéd megjegyezte, hogy „nem egészen így áll, mert az asszony négy év mulva kikeresztelkedett.” Kihallgatták a vádlottnak időközben tőle elvált feleségét is, aki többek között olyasmit vallott, hogy a vádlott vele ötven millió korona hozományt kapott, kifejezetten azzal a céllal, hogy azért gyógyszerért vegyen. Volt férje azonban nem vett patikát, hanem egy gyógyszerészegyesület szaklapjánál helyezkedett el. A szaklapba írt agresszív cikkei miatt többször állították bíróság elé és ismétlenül el is ítélték kisebb-nagyobb pénzbírságokra. Ezeket a bírságokat mindig az após adta oda a vádlottnak, de utólag küszölt, hogy a sajtóperék minden költségét az egyesület viselte.

Megjelent

Lakos Alfréd szenzációs
Mordechaj diadalmenete

eredeti festményének 22x50 cm.
méretű reprodukciója.

Ára: Kerettel 7 pengő

Megrendelhető a művész címén:
Budapest, VI, Lehel-utca 14.

Kitűnő purimi aláéndék!

Uj antiszemítizmus felé?

Nem kívánunk a politikai élet jelenségeivel politikai szempontból foglalkozni. Az a mozgalmasság, amely egy idő óta a politikai életben tapasztalható, bennünket zsidó szempontból nem érint; itt csak e politikai változásoknak egy mellékjelenségével kívánunk foglalkozni, tisztán általánosságban és amennyire a zsidóságot is érintve látjuk. Kétségtelenül helyes felismerésből kiindulva, melyet különben mindenki mást megelőzve éppen a miniszterelnök tett magáévá, különböző politikai körök reformokat követelnek. E reformok tartama és célja éppen az a politikai kérdés mely nem tartozik megbeszélésünk keretébe. De igenis rá kell mutatnunk, hogy a reformok jelszavát bizonyos politikai körök az antiszemítizmus szítására kívánják felhasználni.

Első pillanatra érthetetlennek látszik ez. Hisz azok a haladó, demokratikus reformok, melyeket a miniszterelnöktől kezdve minden tisztánlátó politikus követel, éppen mert demokratikus haladást jelentenek, nem árthatnak a zsidóság helyzetének! Azonban újabban a jobb és a bal, a demokrácia és autokrácia, a haladás és irányítás fogalmai nagyon is összekeveredtek. Vannak, akik a zsidóságot próbálják felelőssé tenni azért, mert Magyarországon túl lassú volt a haladás tempója; s azt akarják elhitetni hallgatóikkal, hogy egyszeriben meg fognak nyílni a demokratikus haladás összes lehetőségei, ha a zsidóságot még hátrább szorítják a gazdasági életben, mint ameddig 15 esztendő nem-haladó politikája szorította. Logikával bajos ezeket az okfejtéseket követni: annál könnyebb érzelmi alapjukat föllejteni. Németország hatalmas árnyéka új lehetőségeket rajzol az elégedetlen középosztály bizonyos tömegei elé; mi mindent lehetett volna akkor csinálni! De talán még most sem késő! S így kerülnek bele sokan abba a gondolatokba, hogy a legbiztosabb reform mert a leggyöngébb ellenfél ellen irányuló, még ma is a meglévő zsidó pozíciók kisajátítása. Erre az újfajta antiszemítizmusra kell a legnagyobb nyomatékkal rámutatnunk; meg kell mutatnunk, hogy az a megoldás, amelyet erről az oldalról propagálnak, nem reform. Így nem lehet új életet teremteni — így csak rombolni lehet. S az a falat kenyér, melyet a gyűlölet vesz el, senkinek az éhségét nem csillapítja.

A Zsidó Élet

minden magyar zsidó lapja
Fizessen elő!

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

A német kultúra „megmentése”

Kis választék a legújabb német kormányrendeletekből: Rust birodalmi közoktatásügyi miniszter elrendelte, hogy „nem-árják” nem lehetnek többé tagjai az egyetemi vizsgálobizottságoknak; Frick birodalmi belügyminiszter pedig az orvosi és fogorvosi államvizsgát (melynek letétele nélkül orvosi gyakorlat nem folytatható) olyképpen rendezte, hogy jövőben azt a vizsgát csak árják tehetik le. A még német egyetemeken hallgató zsidó diákok tehát tanulmányaik végzetével nem nyerhetnek német oklevelet.

Ezek a rendeletek újabb lépést jelentenek azon az úton, hogy a német kultúra zsidómentességéhez, nemzeti szocialista felfogás szerint tehát e kultúra „megtisztításához” és „megmentéséhez” vezet. Ám, hogy a túlságos megtisztulás a tudományosan képzett németekben is bizonyos aggodalmakat kelt, arra jellemző az a kis vihar, mely Streicher müncheni antiszemita vezér egyik folyóiratának, a „Deutsche Volksgesundheit aus Blut und Boden”-nak egyik cikke körül kerekedett. A Streicher-lap ugyanis nem kívánt egyebet, minthogy a német orvostudomány a jövőben egyáltalán ne használja fel zsidó orvosok találmányait, tehát a Wassermann-féle reakciót s a Salvarsánt sem. Ebben az örültségben legalább van rendszer; inkább pusztuljanak el a német betegek, de ne használjanak „zsidó” medicinát. A birodalmi egészségügyi hivatal és a Német Orvosszövetség elnöke már kevésbé következetesek. Ezek ugyanis kétségbeesetten tiltakoznak Streicher sajtáságos ötlete ellen: lelkesen üdvözik a zsidó befolyás elleni küzdelmet, de szerintük arról szó sem lehet, hogy azokat a már meglévő kultúrkinceseket, amelyeket zsidó tudósok alkottak meg, mikor még a Streicher-féle igazságok nem voltak felismerve, most a német tudomány nélkülözze. A jövőre nézve tehát „meg kell menteni” a német tudományt olyasmitől, amit a maga „meg nem mentett” muljából nem nélkülözhet.

Az osztrák zsidók alkotmányos helyzete

Még mindig tisztázatlan kérdés, hogy az új osztrák állam milyen politikát fog követni a zsidókkal szemben. Bár elméletben a kormány nem híve a fajelméletnek, a nagyszámú hivatalnok-elbocsátások azt mutatják, hogy politikája nem mentes a gyakorlati antiszemítizmustól. A kormány álláspontját legutóbb Ludwig miniszter próbálta meg körvonalazni egy beszédében. Szerinte a zsidók semmiképpen sem

alsóbbrendűek a többi népeknél, de „hontalan” helyzetük könnyen arra csábítja őket, hogy nemzsidó felebarátaikat kihasználják. Ezért Ausztriára nézve szükségesnek látja Ludwig, hogy a zsidók vezető szerepe a bankoknál és a kereskedelemben megszűnjék. Ezen a „tárgyilagos” alapon persze mindenféle kivételes törvényhozás igazolható volna, bár bizonyos jelek szerint az osztrák kormány nem tervez kivételes törvényhozást, melynek éle kimondottan a zsidók ellen irányulna.

Megint a Talmud

Az analógia ismeretese azok a pörök, melyeknek során a legkülönbözőbb Talmud-„szakértők” a tudományos szakvéleményektől és a bíróság ítéletétől tanulják meg, hogy a Talmud „erkölcstelen” tendenciái felől tévesen voltak informálva. E téves információt természetesen elkerülhették volna, ha a Talmudra vonatkozó ismereteiket objektív és hiteles forrásokból és nem gyanús pamfletekből szerzik. De természetesen az ilyen bal esetek nem veszik el egyesek kedvét attól, hogy a zsidóságról vallott véleményüket a Talmudról szóló „tudományos” elmélet formájába öltöztessék. Így legutóbb Schemm német államminiszter tartott Kölnben kis politikai kiruccanást a semitológia területére és megállapította, hogy a Tóra a materialisztikus életszemléletet szolgálja. A Misna viszont arra való, hogy ezt a materializmust a zsidó nyugodtan felhasználhassa embertársai megkárosítására; betetőzi mindezt a Talmud, mely a „világtörténelem örökös alkotmánya” és körülbelül minden rossznak és erkölcstelenségnek foglalatja, ami valaha történt. Ennyit tud a Tóráról és a Talmudról Schemm miniszter és jónak látja ezzel a tudománnyal nyilvánosság elé állni. Az ő esetében nem fog azonban sor kerülni Talmud-pörre, hisz a miniszter minden tudományával az államhatalmat képviseli.

PÉNTEK ESTÉK

Imákba foglalt érzések és gondolatok

Irta:

Dr. ADLER VILMOS hatvani főrabbi

Ára: 5 pengő

Kapható a szerzőnél Hatvanban

Alkotmánytervezet alkotmányosság nélkül

Alig néhány hét választ el bennünket a kongresszusi zsidóság nagygyűlésének összejelétől, melynek feladata abban áll, hogy véglegesen elfogadják a jelenleg érvényben levő felekezeti statutumokat kiegészítő szabályzatot. Sajnos, nem remélhetjük, hogy ebben a kérdésben termékeny és az ügyet valóban előbbrevívó vita indulhatna meg. A kiegészítő szabályzatokról szóló tervezet egy céltudatos hatalmi politika kezében vált eszközzé minden oly törekvés letörésére, mely a zsidóság sorsát nem akarja egyetlen hatalmi gócpont kényének kiszolgáltatni. Magában a tervezetben nyíltan megmutatkozik a kizárólagos hatalmi törekvések kíméletlensége és leplezetlensége. Nyíltan számot kell magunknak adnunk arról is, hogy felekezeti életünk mai állapotában nem számíthatunk lényeges ellenállásra a tervezet intenciói ellen. Honnét is indulna ki ilyen ellenállás? A felekezet „vezető körét” annyira át, meg átszötték a különböző érdekszemponatok szálai, vagy oly sikeresen alkalmazzák velük szemben a megfélemlítés eszközeit, hogy azok a független és szabad kritikára hajló felekezeti körök, amelyek még nem sikerült véleményük elfogadására kényszeríteni, aligha számíthatnak arra, hogy kritikájuk hatásos ellenmozgalom kiindulópontja lehessen. A kritika hivatott képviselői volnának továbbá az erkölcsi tekintély hordozói, a rabbik. Annál is inkább, mert a tervezet az ő állásuk presztizsét is a kizárólagos világi tekintély gyamságának rendeli alá. Mégsem várhatjuk, hogy erről az oldalról erőteljesebben kritikai hangok emelkedjenek. Meg kell ugyanis értenünk, hogy a felekezeti élet mai súlyos anyagi válságában a rabbik örömmel üdvözlik a tervezet egyes pontjait, melyek állásuknak anyagi bázisát biztonságosabbá teszik. Ezért érthető, ha nagyrésztük ellentmondás nélkül fogadják majd a tervezet többi pontjait is. A tervezet így kritikátlan behódolás és kíméletlen agitáció légkörében halad a megvalósulás felé.

Mégis hangot kell adnunk a tárgyilagosságnak, mely nem veti el politikai szempontoktól zettetve, a tervezet helyes elgondolásait és nem hűny szemlet ugyanezek politikai szervilizmusából annak rendkívül súlyos hibái előtt sem. Meg kell mondanunk: ez a tervezet évtizedekre kívánja eldönteni a magyar zsidóság fejlődését és évtizedekre szóló súlyos szervei hibákat olt bele, ha mostani alakjában megvalósul, a felekezet életébe

A mai állapot nem felel meg a felekezet jogos kívánásainak és többek között azért is hiányos volt, mert semmiféle kapcsolatot nem létesít az egyes hitközségek között; a tervezet segíteni igyekszik ezen a bajon, de igazi, szabad együttműködés alapuló kapcsolat helyett a központi vezetés hatalmi önkényének és bürokratikus szempontjainak rendeli alá a felekezeti életet. Független egyeztető és kiegyenlítő szerv helyett magára a központi vezetésre (mely a pesti hitközség vezetésével azonos) bizza az érdekek „jogos” összeegyeztetését.

Multkori cikkünkben láttuk már a bürokrácia mindenhatóságának érvényesülését a rabbik esetében. A tervezet az előírások szoros hálójával veszi körül a rabbit, aki fegyelmi eljárás alá vonható, sőt, állásától is megfosztható, ha működése valamely oknál fogva nem tetszik a hitközség világi vezetőségének. Nem hiszünk ugyan, hogy ilyen végtelen esetre kerülhetne sor a gyakorlatban, de a lehetőség megvan s ez a lehetőség semmiképp sem emelheti a rabbi erkölcsi tekintélyét. Most nem akarunk újból foglalkozni az idevonatkozó előírások súlyos hibáival, hanem a tervezetnek egyéb pontjaira térünk át, melyek nem kevésbé indokolt aggodalmat keltenek.

Ezek közé tartoznak a hitközségi adó megosztására vonatkozó előírások (180—192. §.) Maga az alapelv, oly hitközségi tagok adójának megosztása, akik több hitközség területén laknak, vagy bírnak kereső foglalkozással, nem mondható helytelennek. Sok vidéki hitközség, sőt

egy-egy székesfővárosi és pestkörnyéki községek is, örömmel fogják üdvözölni ezt az újítást, mely számukra az adófelosztás megosztását jelenti. Azonban az egyes részletrendelések úgy vannak megalkotva, hogy az adómegosztás bizonyos esetekben egyes községek részéről más községek ellen, mint a politikai nyomás eszköze használható fel. Megmondhatjuk egyenesen, hogy mely esetről van szó. A pesti hitközség vezetősége hosszabb idő óta nem fukarkodott az agitációnak semmiféle eszközzel, hogy a budai hitközséget a pestibe való beolvadásra vagy az azt előkészítő „gazdasági együttműködésre” bírja. Minthogy a budai hitközség illetékes szervei eddig még nem hajlottak erre a „megoldásra”, fölmerült Pesten az a gondolat, hogy az adómegosztás fegyvert alkalmazzák Buda „megpuhítására”. A tervezet idevonatkozó szabályai úgy vannak megalkotva, hogy igen hatásosan használható fel ebben az értelemben. A megosztásban érdekelt hitközségek közül többszörös előnyben részesül az, amelynek a legtöbb adófizető tagja van, sőt az adó megosztásánál elsősorban a hitközség lélekszámát, költségvetésük adatait és fenntartott intézményeit kell tekintetbe venni. (192. §.) Ebből pedig nem következhetik más, mint hogy a pesti hitközség a paragrafusra való hivatkozással joggal követelheti, hogy oly adózó esetében, aki pl. Törökbálint területén lakik, de Pesten is adóköteles és akinek adója évi 50 P-t tesz ki a törökbálinti hitközségnek évi 1 P, a pestinek viszont 49 pengő adót fizessen — hisz a fenti adatok összehasonlítása alapján még ez az arány is gavallérosan kedvez Törökbálintnak! Mindenesetre diszkrecionális joga a pesti hitközségnek, hogy akár ridegen alkalmazza a tételes szabályt;

SZÖNYEG, TAKARÓ, TERITŐ, PАПLAN

JÓ MINŐSÉGET OLCSÓN VÁSÁROLHAT!

S	Grapa spárpa futó	P — 80	Rojtos velour plüss összekötő	P 16.—
	Góliát spárpa futó 65 cm.	1,35	Modern pamlag átvető	6,50
	Móliát spárpa futó 90 cm.	1,95	Torontáli szerű átvető	14,80
	Mintázott spárpa futó 65 cm.	2,15	Perzsa-mintás átvető	18,80
	intézott spárpa futó 90 cm.	3,15	Mekett-pamlagátvető	45.—
	aucklé II. futó 67 cm.	3.—	Modern szoba-szőnyeg 300x200	16.—
	aucklé II. futó 90 cm.	4.—	Mintás szoba-szőnyeg 300x200	22.—
	Kókusz futó 67 cm.	4,25	Bouclé II. szoba-szőnyeg 30 x 200	30.—
	Kókusz futó 90 cm.	5,30	Bouclé II. szoba-szőnyeg 350x250	45.—
	Velour plüss 70 cm.	6,50	Jutta-bouclé szoba-szőnyeg 300x200	44.—
	Rojtos strapa ágyelő	— 95	Marhaször szoba-szőnyeg 300x200	65.—
	Rojtos szöttes ágyelő	1,30	Marhaször szoba-szőnyeg 250x350	97,50
	Rojtos Bouclé I. ágyelő	2,70	Személyzeti mintás paplan	8.—
	Rojtos smyrna utánzat ágyelő	4,30	Kétoldalas cloth paplan	10,50
	Rojtos smyrna utánzat összekötő	11.—	Lamberguen-halína 130 cm.	8,50

Magyarperzsa-Torontáli és egyéb különleges szőnyegek, óriási választékban hihetetlen olcsó árban!
GRÜNFELD TESTVÉREK V., Bálvány-u 8.

oly esetekben, mikor hatalmi nyomást akar gyakorolni, ezt bizvást meg is teheti. A tervezet szerint adómegosztás esetén a kivetésre az a hitközség illetékes, amelynek területén az adófizető lakik, de a többi érdekelt hitközségek javaslatot tehetnek arról, hogy mely adózók adójának megosztását kívánják és milyen arányban; az „ellenszegülő” hitközséget elsősorban a legkülönbözőbb bürokratikus kívánságok légiójával szoríthatják engedékenységre és például Buda esetében, ha ez utóbbi volna a kivetésre illetékes, de elmulasztaná ápr. 30-ig Pesttel a maga adókivétési adatait közölni, az adókivetés joga egyszerűen Pestre, mint a legnagyobb lélekszámú hitközségre száll át. (182 §. 4 bek.) Ha pedig nem jön létre megegyezés, az egymással szembenálló hitközségek között a községkerületi bíróság, vagy ha különböző községkerületekhez tartoznak, az Országos Törvényszék dönt. A bíróságok függetlensége ugyan különféle rendelkezésekkel van alátámasztva s nem is kívánunk a bíróságokban helyet foglaló férfiak személyi integritásában kételkedni, — mégis, a bírakat szándékuk ellenére befolyásolhatja az a körülmény, hogy a községkerület többsége választja őket s az adómegosztás esetében kénytelenek magukat a 192. §. ismertetett előírásához tartani, amely a legsúlyosabb méltánytalanságot teszi jogszerűvé, mert egyszerűen kodifikálja azt az elvet, hogy a győnye tartozik támogatni az erősebbet.

A felekezeti bíráskodás — noha még egyszer hangsúlyozzuk, hogy a bírakul megválasztandó férfiak személyi integritásának hajlandók vagyunk a legmeszszebbmenő bizalmat előlegezni — maga sem ment a községkerületi többségi elv érvényesülésétől, mely például a pesti községkerület esetében a pesti hitközség egyoldalú akaratának érvényesülését jelenti. Sokkal megnyugtatóbb s a hagyományos zsidó felfogásnak megfelelőbb is volna, ha a felekezeti bíráskodásban intézményesen helyet juttatnának hivatasos jogászok mellett a rabbiknak is, kik a bíróságok tárgyalásain a hagyományos zsidó vallási és erkölcsi felfogást juttatnák kifejezésre. Azonban itt is érvényesül a tervezetnek az a tendenciája, hogy a rabbi csak szertartási ügyekben illetékes tényező.

S ha már a bíráskodásban — vagy pontosabban a bíróságok összeállításában — is érvényesül a központi vezetőség hatalmi fölénye, mit szóljunk a felekezeti élet „normális” eseteihez, mikor nem peres eljárásról, hanem egyszerűen a különböző községek együttműködésé-

nek valamilyen formájáról van szó? Itt a hatásköröknek oly mértékű koncentrációjával találkozunk, mely semmiféle alkotmányos gondolkodással nem egyeztethető össze. Általában, míg a rabbi működését, ki világi hatósággal szemben maga testesíti meg a valláserkölcsvét, a tervezet elég nagyképpen valláserkölcsvi szempontból „szabályozni” kívánja, addig a világi vezetőkkel szemben semmiféle, még minimális valláserkölcsvi természetű előírás sem foglaltatik a tervezetben; az ő tekintélyük megtámadhatatlan, még akkor is, ha vallási tekintetben semmiféle kötelezettséget nem éreznek s ha családjukban esetleg a vallási hűség sem intakt többé! De még ennél az aránytalanságnál is kirívóbb a funkcióknak az a nagymértékű összpontosítása, mely a tervezet alkotmányellenes, autokratikus színezetét megadja. A tervezet a pesti hitközség vezetőségét teszimeg illetékes döntő tényezővé oly ügyekben is, amelyekben a pesti hitközség mint érdekelt fél szerepel. Ennek módja a következő: a községkerületi képviselők összetételében az egyes hitközségek lélekszáma dönt; így a budapesti községkerületben a pesti hitközség könnyen majorizálja a többi. S minthogy az Országos Képviselő 188 tagja közül 94-et a Pest döntő befolyása alatt álló budapesti községkerület választ, a pesti hitközségnek kényelmes többsége van az egész ország zsidóságát érintő ügyek intézésében is, hiszen a vidék soraiból csak egy szavazatot kell magának megszereznie. De még ez sem volna aggodalmakeltő, ha legalább volna a kiegyenlítésnek egyes községek fölött álló szerve, amilyen a régi Országos Iroda volt. Ilyen szerv azonban nincs, mert az új Országos Iroda elnöke, az Országos Tanács elnökével azonos, aki viszont a községkerületi elnökök sorából választandó, de olyképpen, hogy (154. §.) „az Országos Iroda elnökének Budapesten kell laknia”. Minthogy pedig községkerületi elnöki tisztségre hitközségi elnökök is választhatók, ott tartunk, hogy a pesti hitközség elnöke egy személyben a budapesti községkerület, az Országos Képviselő, az Országos Tanács és az Országos Iroda elnöke is, sőt, az utóbbi három tisztséget automatikusan viseli, ha a budapesti községkerület elnökévé választatta magát, amiben természetesen senki sem akadályozhatja meg. Ilyen mértékű hatalmi koncentráció semmiképp sem egészséges és egyenes megcsúfolása a választási elvnek, hogy „választásnak” hívják a községkerületi elnökök közül annak kijelölését, aki Budapesten lakik! Ha ez a tervezet ilyen formában megvalósul, a zsidóság hivatalos vezetőinek nem lesz többé erkölcsi

jogosultságuk arra, hogy alkotmányos szabadságjogokért, a demokratikus elv érvényesítéséért szót emeljenek; hisz azt a zsidóságban belül maguk hazudtolják meg a legnyersebben. S hogy ez mit jelent a zsidóság általános helyzetére nézve azt könnyű, de csöppet sem kellemes elgondolni.

Ugyanez az antidemokratikus elv érvényesül a tervezetnek az orthodoxiával való viszonylatban hozott rendelkezésben is. E tekintetben helyesebb volna a közös megegyezés elvét érvényesíteni, nem pedig azt a vélt kizárólagossági jogot, melyet a tervezet indokolása is elég szerencsétlenül hangsúlyoz. Az orthodoxia szerzet magának elegendő erkölcsi jogosultságot a magyar zsidó köztudatban, hogy ne kiskorú, vagy alárendelt közületként kezeltesék. A vallásos meggyőződés szabadságát pedig tiszteletben kellene tartani oly tekintetben is, hogy oly hitközségi tagoknak, akik községük többségétől eltérő felfogást vallanak, megkönnyítsék és ne nehezítsék meg külön templomegyesület létesítését. A vallásos élet bensősége és spontánitása csak nyerhet ezzel. Nyilvánvaló hogy a haladó és az orthodox árnyalat a legszigorúbb viszonzosság alapján bírálandó el. Mindenképp kerülni kell azonban a vallási téren bárminő nyomás, vagy kényszer alkalmazását; s a kongresszusnak az volna legkomolyabb alkotmányos feladata, hogy az itt felhozott tárgyi kifogásokat mérlegelve, eltávolítsa a tervezetből minden oly intézkedést, mely a felekezeti élet benső szabadságának gúzsakötésére alkalmas.

Palesztinába

a Purimkarneválhoz, a Világ-Makkabiáh és Peszach ünnepek alkalmából legolcsóbban, leggyorsabban és legkényelmesebben

LLOYD TRIESTINO

ragyogó legmodernebb oceánjáróin, a

„Jeruzsálem” és „Pilsna”

pompás gyorshajókon (csak külső kabinok) és

„Róma”

33.000 tonnás transatlanti óriásgőzösön. bőséges, izletes, szigorúan rituális ellátással.

A kedvezményes áru társasutazásokra vonatkozóan részletes felvilágosítással szolgál a társaság két budapesti irodája: THÖKÖLY-ÚT 2. VÁCI-UTCA 4.

KÉRDÉS-FELELET

Dr. Heller Bernát válaszol az ellene intézett támadásokra

Heller Bernát dr.-t, a kiváló tudóst, a Rabbiszeminárium, nagynevű tanárát koncentrikus támadások célpontjául választották ki, azért, mert a budai hitközség közgyűlésén szót emelt a *felkezesi életben megmutatkozó bizonyos visszaszállások ellen*.

Kérdést intéztünk Heller Bernát dr.-hoz, nem kíván-e a hozzá intézett kérdésekre nyilatkozni?

— Magam — válaszolta kérdésünkre az ősz tudós — *az ellenem irányított sajtóbéli támadásokat nem olvastam.*

— Hallomásból tudom — mondotta —, hogy *Bárd Rezső* oktatásügyi előadó úr a *Szirt Gizella* esetében követett eljárást minisztert rendelettel okolja meg, mely a jövedelemhalmozást tiltja, s a külön tanfolyamokat az állástalan diplomásoknak szánja.

— Ez a megokolás *nem komoly.*

1. A miniszteri rendeletnek az a szándéka, hogy rendes tanárok, kiknek fizetése a lakáspénzen kívül 150—300 pengőre rúg, ne vegyék el a tanfolyambeli keresetét is az el nem helyezettek-től. Ez csak nem alkalmazható Szirt Gizellára; akinek tavaly 65 pengő volt a havi óradíja, *ebből a 65-ből vettek el az idén 13-at, az árva Szirt Gizellától, akinek a háborúban két testvére esett el és akinek tanítása országos versenyeken annyi dicsőséget halmozott intézetére.*

2. Erre a rendeletre sem Szirttel szemben, sem a *sérelme ellen felszólaló tanári karral szemben* nem történt hitközségi tárgyalás.

3. Ha ez az eljárás a minisztérium szándékát valószínűsíti meg, akkor niként érthető, *miért ütközött meg rajta a minisztérium kiküldte szakfelügyelő, aki erről kormányhatóságának is kívánt jelentést tenni.*

— Hallomásból ismerem továbbá azt a vádat, hogy illetéktelen helyen ítélték meg a leánygimnázium igazgatását. Ne feledjük a kiindulópontot. Akkor szóltam fel, amikor *keményen megfenyegettek azért, mert nem írtam alá a pesti és budai hitközségek gazdasági egyesítését követelő indítványt.* Szó van tehát a pesti és budai hitközség egyesí-

téséről. Illetékesnek, sőt hivatottnak érzem magam, hogy *azt a mélységes etikai ellentétet szemléltessem, mely a pesti és budai oktatásvezető gondolkodást elválasztja.* S ha magam illetéktelen volnék is a leánygimnázium megítélésére, nagyon is *illetékesek azok a kitűnő tanárok és tanárnők, akikkel ta-*

nítóember alig beszélhet negyed óráig, anélkül, hogy kitörne keserűségük intézetük vezetése ellen. Főigazgató úr csak oly jól tudja, kikről van szó, mint magam. Köztudomású, hogy az a tanárnő, kinek *kegyetlen időelőtti elbocsátását* avval okolták meg, hogy a villamosban bírálni merte az előjáróságot: *Vadnai Irén.*

— Kelleetlenül, eredeti eltökélésem ellenére sodródtam ebbe a küzdelembe. Hallgattam, amíg lelkiismereti szabadságom súlyos sérelmével lehetetlenné tették a hallgatást. *Akkor is csak igen kis töredékét tártam föl annak, amitől Budát óvnom kell. Hozzátenni valóm sok volna, visszavonni valóm nincsen!*

„A kor tévelygőinek vezetője“ — Nachman Krochmal születésének — 1785 február 17 — 150.-ik évfordulójára —

Írta: Dr. Grozinger M. József

A zsidó felvilágosodásnak egyik vezérférfiáról emlékeznek meg a következő sorok. Zunz és Rapport mellett Nachman Krochmal volt az, aki a modern zsidó tudomány alapjait lerakta. Nachman Krochmal a zsidó történet-filozófia mestere és a modern héber filozófia vele veszi kezdetét. Ismerjük meg röviden közelebbről életét és munkásságát.

Nachman Krochmal Brodyban született és egyoldalú chédernevelést kapott. Vele született tépelődő természetűe azonban nem hagyta nyugton és már nyolc éves korában, minden segítség nélkül megtanult az ujságokból németül. Nemsokára a haskala-ifjakhoz szegődik, akik felbresztik benne a költészetet a filozófia és a többi tudományok iránti érdeklődést. A kis illuk csakhamar híressé válik és 14 éves korában feleségül veszi a gazdag Habermann leányát Zolkievből, ahoz gondatlanul átadja magát tanítványainak, akiket nyelvekre, matematikára, filozófiára, stb. tanított. Gondolatait csak később kezdte formába önteni és 1836-ban fogott hozzá műve írásához, de nem fejezhette be, mert 1840 július 31-én meghalt. Művét 1851-ben Zunz adta ki fragmentárisan Moré Nebóché ha-Zeman — „A kor tévelygőinek vezetője” cím alatt.

Lássuk most már e mű tartalmát. Bevezetésképen a vallás és a filozófia,

a tudás és a hit viszonyáról értekezik és bebizonyítja, hogy a teológia és a bölcsélet egy forrásból valók. Mint Hegel, úgy Krochmal is azt tanítja, hogy a teológus semmiben sem különbözik a filozófustól. Űgy a filozófus, mint a teológus Isten felfogására törekszik, az egyik fogadalmak, a másik a hit segítségével és amit a filozófus metafizikai spekulációkkal, azt a teológus szimólumokkal éri el. Ismeret, tudás és hit összefüggnek egymással, csak ismeret által jutunk el a hithez, az igaz hit csak az igaz tudás után következik. A tudás elvezet ahoz a hithez, hogy az egyedüli valóság a szellemi és észszerű valóság és a valóság a szellem, az ész alrendeltje. Még Hégelnél ész, szellem és valóság *equivalens* fogalmak, addig Krochmalnál a szellemet és az észet illeti az elsőség. A szellem mindenható principium és az anyag tendenciája a szellem felszabadítása a természet járma alól. Az anyag célja a szellem-méválás, amely örök dialektikai mozgásban fokról-fokra spiritualizálódik, amíg a szellemiség fokához eljut.

Ez a felfokozott szellemi predomancia a célja minden egyes embernek és minden közösségnek, és ez a szellem az az erő, amely minden népet fenntart. Ez a szellem pedig tér és időtől független, változatlan, örök és abszolút szellem. Sok nemzet azért pusztult el, mert

H Y P E R O L ideális száj- és torok-öblögető

az abszolútum hiányában csupán relatív szellemük nem volt képes népenergiájuk fenntartására. Egyedül a zsidóság tudott évezredek viharaival dacolni mert abszolút szelme növesztette erejét és duzzasztotta vitalitását.

A népek története t. i. három fejlődési fázison halad keresztül: a keletkezés és a növekedés, az erő és a hatalom, a bomlás és a megsemmisülés fázisain. Azok a népek, amelyek csak relatív szellemük életét élik, a harmadik stádiumhoz eljutva, kérelhetetlenül elpusztulnak. A zsidóság történetében azonban abszolút szellemük kifogyhatatlan erőrezervoárja folytán, a harmadik stádium nem jelent végpusztulást, hanem az előző kor lezárását, amellyel egy új fejlődési folyamat kezdődik az idők végtelenségéig.

Ez a hármas fejlődésprocessus a zsidóság történelmének három periódusával demonstrálható. Az első periódus Ábrahám fellépésétől az első templom pusztulásáig tart. Az Ábrahámtól Mózesig terjedő időt a keletkezés fázisának mondhatjuk. A honfoglalástól Salamon haláláig terjedő időszak az erő és a hatalom fázisa és Salamon halálával kezdődik a bomlás gyászos kora, amely Gedálja meggyilkolásával ér véget. A második periódus a vigasztaló próféták (Jeremiás és Ezékiél) korával kezdődik és a második templom pusztulásáig tart. Ennek a periódusnak a virágzása Ezra és Nehemia fellépésétől Nagy Sándor uralmáig tart. Nagy Sándor uralma alatt élte a zsidóság az erő és hatalom korát és Janai Sándorral kezdődik a bomlás folyamata, melyet a rendes időszámítás utáni 70-ik gyászos év zár le. A harmadik periódus a babylóniai szellemi élet fellendülésével kezdődik. A babylóniai főiskolák jelentik a növekedés idejét és az arabs kor a zsidóság harmadik hatalom és erőkörének mérföldköve. A harmadik bomlászszak Mendelsohn halálával kezdődik, de ez a bomlási folyamat is csak egy új fejlődési korszak kezdő előjele. Mert a zsidóság abszolút szelme, az isteni szikra, a salhevet jo, amely a zsidóság géniuszát eddig minden pusztulás veszélyén keresztül vezette, a megsemmisülés csiréit éltető erőkké változtatja át és egy új fejlődő kor hajnalhasadását hozza vakító fátylavilágításával az eljövendő korok végtelenségéig.

Max Liebermann

— 1847—1935 —

A nagy művész halála fájdalmas veszteséget jelent a német zsidóságnak, melynek legértékesebb fiai közül való volt. Max Liebermannnak, miután hosszú életpályáján elérte az ünnepeletés legmagasabb fokát, elérte a Porosz Művészeti Akadémia elnöki tiszttségét, pátriárkai korban meg kellett érnie azoknak a kultúrértékeknek összeomlását, melyeknek egész életét szentelte. Az utolsó éveket teljes visszavonultságban töltötte a művész Berlin melletti villájában. De így is elérte hozzá a gyűlölet acsakodásai, az újfajta kritika, mely az egész művelt németiségnek s a művelt világak Liebermann művészetéről alkotott véleményét most utólag akarta revidálni azon az alapon, hogy zsidó volt, tehát nem alkotott semmi lényegeset.

Igen, Liebermann zsidó volt: az új zsidó kultúrmezőkedékeknek abból a sorából való, amely átvette az egyetemes európai kultúra forma- és gondolatkinészt — ő maga is ebből táplálta teremtő művészi fantáziáját. Speciális zsidó vonásokat hasznaltan keresünk Max Liebermann festészetében. Egyetlen bibliai tárgyú képének témáját az Új Testamentumból vette: ezért a képéért különben antiszemita részről támadások érték már a császári Németország idején. A háború után, a legújabb időkben a „Zsidó hősi halottak háborús levelei” c. kiadványhoz készített rajza már azt mutatja, hogy érdekesben is van köze a zsidósághoz. Mindamellet Liebermann elsősorban az európai művész típusa: impresszionista a szó legigazibb értelmében: csak a látható világ futó színei és formái érdeklik, közvetlen szubjektivitással akarja érzékélni a dolgok zínes, sugárzó felszínét. Azok közé tartozott, akik a legnagyobb teljességgel és erővel tudták megvalósítani az európai művészet egy fontos korszakának stílusutórevkését.

Az a tény, hogy egy zsidó művész ily magátólértendő teljességgel bele tudott helyezkedni az európai kultúrfejlődés irányába azt mutatja, hogy a zsidóság évszázados elzárkózottságából kilépve, csakugyan át tudta venni az európai kultúra javainak teljességét. Ez a fajta „asszimiláció” Liebermann s a hozzá hasonlók számára nem politikai program vagy hit volt, hanem természetes, eleven valóság: nem tudtak volna másként élni és alkotni, még ha akartak volna sem. Ez az önkéntelen, természetes, hátsógondolat nélküli kultúr-asszimiláció a német művészetet nagy értékkel gyarapította, Max Liebermann európai és német képeivel — ez a németiség persze nem faji program, hanem a maga sajátos színében

is tiszta európaiság. Max Liebermann különben egyéniségében és egész életstílusában is elkülöníthetetlenül összefonódott a maga német világával. Jellegzetes berlini beszéde magán hordozza a főváros különös, fanyar humorának egész zamatát, melyet a Liebermann-anekdóták légiójából ismerni meg szinte legtekéletebbesen. Ma Liebermann és művészetét persze „idegennek” könyvelni ez a szervilis kritika, mely előbb az anyakönyvi hivatalba jut, hogy azután alkossa meg esztétikai ítéletét arról, amit lát. Aki azonban még látni tud, mellékgondolat és torz előítélet nélkül, az Liebermann képein a német-európai szellem megvalósulását látja. E zsidó művész képei a zsidóságnak sem mondanak semmi olyat, amit csak a maga külön történeti tudatával érezhetne át; s Liebermann képeire csak annak a zsidónak van köze, aki maga is az európai kultúrközösség részének érzi magát.

„Zsidó ünnepnapok”

Vladimir Dyck suite-jének bemutatója

Páris, 1935. február.

Ernest Bloch grandiózus zsidó oratóriuma után megszületett a második kimondottan zsidó zenekari mű: a napokban mutatták be Concerts Lamoureuxben Vladimir Dyck-nek, a kiváló zsidó zeneszerzőnek „Fétes Juives — Zsidó ünnepnapok” című suitejét igen nagy sikerrel.

Vladimir Dyck nevét eddig szimfóniái, kamarazene darabjai és dalai tették ismertté. Amig azután 1932-ben megírta most bemutatott művét, mely kizárólag a zsidó ünnepi liturgia dallamain épül fel.

Három részből áll a suite: „Ros Haszon”, „Jom Kipur” és „Simchath Torá” az egyes részek címei. Az alapdallam mindenütt az illető ünnep istentiszteletének dallamaiból adódik, melyeket a zeneszerző bőkezűen díszít fel régi zsidó motívumokkal. Az egyes részeket a „Semá Jiszroel” motívum, — melyet a rézűvők állandóan ismételnék — köti össze egységes egészé. A dallamvezetés, a karakter tökéletesen zsidó stílusú, a hangszerelés modern.

Ez a munka jelentős állomása a nagy francia zeneköltő felé felvő pályájának. Bizonyos, hogy a sikerült kezdet után még sok hasonló karakterű szerzeménnyel fogja gazdagítani a francia és zsidó zeneköltészetet.

SCHÜCK
INTERNÁTUS

Budapest VII., Kertész-utca 2.

Tökéletes ellátás, oktatás, felére mérsékelt díjak.

Ha fájós lábaid

gyógytani akarája és elegáns cipőben akar járni, akkor cipőt **NAGY S.** modern ortopéd-cipésznel készíttesse. **Muzeum-körút 11** Gr. Kézlevi u. old. Telef. 89-166

ZSIDÓ FEJEK:

Halász Manó

Amikor szerkesztóm közölte velem, hogy a legközelebbi „fej” modelljéül *Halász Manót* választotta, első pillanatban meghökkenem. Mégis... a fiú az apjáról... Illik ez... szabad azt?!... Azután megnyugodtam. Igen... ebben a kivételes esetben illik is és szabad is. Mert Halász Manóról nyugodtan rajzolhatja a legideálisabb képet még a fia is, anélkül, hogy bárkinak, aki akár a modellt, akár a rajzoló ismeri, egy pillanatra is az az érzése támadhatna, hogy az arckép vonásai idealizáltak. És amikor ezt a legtökéletesebb biztonság érzésével megállapítom, már fel is jegyeztem a legnagyobb dicséretet, mellyel embert egyáltalában illetni lehet.

Mert kétségen felül áll, hogy Halász Manó egyike a magyar közélet legpuritánabb alakjainak. Napjaink rákfenéje: a protekcionizmus olyan távol állt és áll tőle, mint minden más hasonló gyengeség. Ha protezsált, akkor az, akit támogatott, bizonyára száz-százalékig rászorult a támogatásra. Képes volt arra, hogy — mint a fővárosi törvényhatósági bizottságának tagja — hetekig verekedjék késhegyig menő harcban egy szegény zsidóleány tanítónőjé kinevezéséért, akiről addig, amíg kérésével őt, az idegent fel nem kereste, azt sem tudta, hogy a világon van, de a legridegben elzárkózott mindig minden közvetítés elől, ha az, aki befolyását igénybe akarta venni, családjának tagja volt. Segíteni pénzzel: mindig és mindenkit, aki kért. De protezsálni, előnyös helyzetbe juttatni mások rovására: soha. Aminthogy ő maga sem élvezett, nem vett igénybe egész hosszú és eredményes pályafutása alatt semmiféle támogatást. Nem is volt, akihez ilyen kérelemmel fordulhatott volna. Amikor édesapja, a szegény, sokgyermekes néptanító útnak indította, tarsolyába hamubasult pogácsaként csak tehetségét, szívósságát tisztességét rakhatott. Pénzt, ami könnyebbé teszi az utat, nem adhatott, befolyásos rokonokat, barátokat, akik feltárják a nehezen nyíló ajtókat, nem állíthatott melléje. De akkor, amikor

Halász Manó elindult az érvényesülés útján, még elég volt, ha valaki tehetséges, tisztességes és szorgalmas volt, ezekkel a tulajdonságokkal is lehetett karriert csinálni. És ma, amikor Halász Manó mindent elért, amit elérhetett, amikor a Magyar Általános Takarékpénztár szürke kis gyakornokából ennek a hatalmas pénzügyintézetnek vezérigazgatóhelyettese lett, elégtétellel állapíthatja meg, hogy ennek az emelkedésnek hosszú és nehéz útján senkinek nem tiport nyakára, senkit félre nem lökött a könyökével, egyetlen lépését nem könnyítette meg intrikával, összeköttetések ápolásával, soha olyan eszközhöz nem folyamodott, melynek használata az ő előkelő gondolkozásmódjával nem fért össze. Ennek köszönheti azt, hogy nincsenek ellenségei, ennek köszönheti, hogy őt az intézeti vezető tiszviselőkarának osztatlan szeretete veszi körül és ennek köszönheti azt a lelki kiegyensúlyozottságot, harmóniát, derűt, mely lényének legrokonszenvesebb vonása.

Soha nem feledkezett meg arról, hogy az apostagi zsidó tanító szegényes hajlékában mosolygott először Isten egére, de arról sem, hogy születése kötelezően a szellem arisztokratáinak sorába állította. Halász Simon volt az apja. Halász Náthán a nagybátyja Heller Bernát, Krieshaber Béla a rokonai, természetes, hogy nagy szerepet kellett vállalnia a zsidó közéletben is. Nemesak vállalta, ha-

nem eleget is tett kötelezettségének. Nem elégedett még azzal, hogy tagja az OMIKE elnöki tanácsának, a Fiúarvaház vezetőségének, a hitközség képviselőtestületének: amint a fővárosi törvényhatóságában éveken át harcolt tiszviselő-érdekekért, úgy verekedett ott, ahol erre alkalma nyílt és amikor erre szükség volt, minden fillérért, melyet valamelyik zsidó intézménynek meg tudott szerezni.

Művelt, világlátott ember, aki az élet egyéb értékeit mindig fölébe helyezte az anyagi javaknak. Szegény ember is maradt, mert a vagyongyűjtést sohasem tekintette életcéljának. Megszerezte azt, amit tisztességes munkával meg lehetett szerezni és arra használta fel, hogy élvezni tudja az élet értékeit és segítsen ott, ahol segíteni kell. Lakása a legkifinomultabb ízlést egyesíti a puritán egyszerűséggel. Ott van minden zenei, színházi, művészeti eseménynél, de nem mint „társadalmi jelenvolt”, hanem mint hozzáférő és kritikus élvező. Elolvass minden jó könyvet. Az élet minden jelensége érdekli és foglalkoztatja. Nyugodt, derűs egyénisége jóleső nyugvópont az idegnek mai hajszájában és ha van valaki, aki elmondhatja magáról, hogy bölcsen és szépen használta ki a sorsadta lehetőségeket, ő elmondhatja méltán. Hetvenedik évének küszöbén, egyenes derékkal, fekete hajjal, makkegészségesen, mosolygó nyugalommal járkal az emberek között és abban a csendes, nyugodt pillantásban, mellyel a vele beszélőnek szemébe néz, benne van a kérdés: Kinek van igaza?...
Neki!...

Halász Sándor

A rabbi a „Kiegészítő Szabályzat”-ban

Írta: Dr. Flesch Ármán mohácsi főrabbi

Nagy várakozással nézett a haladó zsidóság azon munkálat elé, mely hívóva van felekezetiinkről lemosni a megszokott rágalmat hogy „szervezetlen valóság” alatt a zsidó értetődik. Nagy háttal tartozunk a munkáért, hogy odaadó lelkes buzgalommal, alapos jogtudományi szak-képzettséggel dolgozták ki a szabályzatokat, hogy a 68 év előtti kongresszus határozatainak a mai kor igényeinek megie-

lelő változtatásokat eszközöljék. Még akkor az emancipáció elnyerése főként érzett örömmámor uralta a lelkeket, az asszimiláció volt a boldogság ideálja és ennek szívesen dobták áldozatul a zsidó vallásos élet sok-sok szép, lelkivadító, erkölcsnemesítő intézményét és mert akkoriban igen kevés volt a művelt, magyarul tudó rabbi, kirekesztették a rabbit a vallás igazgatását intéző szervezetből.

Ma már szomorúan kellett tapasztalunk, különösen a háborút követő korszakban, hogy az emancipáció sok tekintetben csak a papíron van meg és élet-felfogásunknak más irányt kell adnunk, vissza kell térnünk a zsidó lelki életéhez, onnan kell merítenünk lelki tápot, hogy ellentámassunk az ellenünk intézett súlyos támadásoknak. Tehát: Vissza a zsidósághoz! Annak a szent épületnek réseit kell javíthatnunk, az elhanyagolt intézményeket erősítenünk, öntudatos felekezeti életet kell teremtenünk.

Érzi ezt a kongresszusi zsidóság vezetősége és ezért ma — mikor rendelkezik vallástudományban és világi műveltségben egyaránt képzett papokkal — jóvá akarja tenni a multban elkövetett hibát, a rabbi működéséről, tekintélyéről parokodik emelni és a többi felekezethez hasonlóan a papnak jogi helyzetét körvonalazza. Hitközség pap nélkül nem képzelhető, mert a rabbi a hitélet törvényeinek ismerője, egész életét, képességét, törekvését a vallástudományban fejlődő szellem elsajátításának szenteli, tehát ő a hitközség szellemi vezetője és ezért sajnálatos, a „Szabályzat” azon indítványa, hogy nem adja meg neki az irányítási, a szabad rendelkezési lehetőséget, nem mondja ki, hogy a rabbi hivatalból tagja az előjáróságnak, és képviselőtestületnek, miképpen az állam az iskolaszéknél elrendeli — és aligha válik az iskoláiggyarája.

Csak fél munkát végez a Szabályzat, fél az oktrojálási gondolatától, rendszabályában számol azokkal, kik üres tartalom nélküli frázisokat, minő: papi hierarchia és hasonló rémségeket magoztatnak. A rabbi nem jelenhet meg ott és akkor, ahol és amikor a felekezeti életbe vágó legfontosabb határozatokat hozzák, mert minden, ami a gyűlésnek anyagát képezheti — igenis összefügg a vallásos élettel, — érzi ezt a Szabályzat és elrendeli, hogy „legalább kétszer évenként köteles az előjáróság a rabbit ülésére meghívni abból a célból, hogy ott a rabbi a hitközség vallási vezetésére, istentiszteleti, szertartási, oktatási és vallásoktatási ügyekre vonatkozó javaslatát szóval előterjeszthesse”. Miért ne tehetné ezt nemcsak az előjáróság, hanem a képviselőtestületi gyűlésen, — hisz tudvalevőleg a vidéken ott hoznak döntő határozatokat — és miért nem akkor, mikor ezek korszerűek, napirenden vannak és kikérés után, hogy megvalósíthatók. Miért félnek a rabbik jelenlététől a gyűléseken? Miért hallgatják esetleg szívesen a szövegeket a fejtegetéseit a vallásos szellem erejéről és miért gördítenek akadályokat az elé, hogy azt az életbe átültethesse?

Nem szólok a fővárosi hitközségi vezetőségről, mely oly nagyszámú, hogy

közöttük okvetlen vannak vallásos tudású, áldozatkész, kitünő meggyőző szónoki képességű, nagy befolyású egyének, kik tekintélyükkel a híveket tudják oly irányban lelkesíteni, hogy áldozatkész-ségüket gyakorolják, amint azt a vallásos élet benső ereje és külső tekintélye megköveteli. No meg ott működik a rabbi-kar szervezett testülete, mely nélkül semmiféle vallásos ügyben nem lehet állást foglalni.

Nem így fest a vidék zsidósága. Ott gyakran játszanak szerepet anyagiakban bővelkedő, nagy befolyással bíró egyének, kik nem mindig érznek a zsidó hitélet ismerete és tradicionális szelleme iránti lelkesedést, az ilyeneknek nem nagyon merészelnék ellentmondani s csakis a rabbi rendelkezhetik oly erkölcsi háttérrel, hogy kifejtji, mit vár a zsidóság híveitől, mily irányban kell levezetni a vallásos érzést a leendő áldozatkész-séget. Némely község beválasztja a rabbit, tehát nem fél attól a káros romboló hatástól, amit egy rabbi végezhet, akinek minden családi titkát elmondja, akinek tanácsát sok diszkrét ügyben kikéri. Tehát a rabbi működési lehetősége az egyéni rokonszenvre épül, hol ez nincs, ott éreztetik vele, hogy ő „fizetett egyén”, akinek jogköre alárendelt viszonylatban van, mert nem szabad véleményét előszóval kifejtene a határozatokat hozó testület előtt: nem szabad egy fillérvnyi összeget sem kiadnia akármilyen fontos vallásos ügyre — utólagos beszámolási közteljeség mellett sem. A legkisebb intézkedést nem teheti — a hitközség rendelkezésére álló személyzetet, vagy helyiségeit igénybe nem veheti, felolvasást, tanfolyamot nem szervezhet elnöki, vagy előjárósági beleegyezés nélkül, tehát a függetlenség és önálló intézkedési jognak legcsekélyebb attribútumaival sem rendelkezik, ami a tekintélyének emeléséhez igazán nem járul hozzá.

Minden más munkakörben megvan a jog és kötelesség pontosan határozva és az egyéni modor, vagy rokonszenv semmiféle befolyással nem lehet. Miért félnek épp a rabbiknál esetleg oly kivételes esetektől, amikor az egyén nem fejt ki reális gondolkodásról tanuskodó magatartást, ezek kivételek, miképp előfordulhatnak esetek, hogy az elnök, vagy az előjáró, hatalmi túltengés szenvedélyének rabja és nem törődik azzal, hogy a vallásos funkcionáriusok elnyomása nem válhatik a vallásos élet fejlesztésének előnyére, pedig ezen cél megvalósításának kellene lebegnie mindenki szeme előtt. De ezek kivételes esetek, míg a Szabályzatnak a legtöbbször — az általánossal szemben fordítania és nem helyes, ha nem gondoskodik arról, hogy a haladó

zsidóság távolítsa el azokat a bilincseket, amelyeket csakis ő rak — egyetlen más felekezet sem — azokra, kik ideális feladatukat akarják megvalósítani.

Ne akarjon tehát a Szabályzat félmunkát végezni, hanem bizza a jövőre, hogy ha a tapasztalat károsnak találja a rabbik működését az előjárósági és képviselőtestületi, vagy egyéb felekezeti gyűléseken való részvételük által, hogy majd ők zárják ki azt az egyént, akinek vallásos tudása, állásának előkelősége, életmódja és erkölcsi magas felfogása jelenlétét megparancsolja. Risum teneatis amici!

Az anyagi helyzetről kevés szó esik, nagyon üdvös volna az államhivatalnok fizetési skáláját venni figyelembe, sok viszálykodásnak lehetne elejét venni, mert a szegény növekedő kezdőfizetésnek bármily kis összeget elfogad, csak hogy álláshoz jusson: de később, ha családot alapít, ha társadalmi kötelezettségei lépnek fel, ébred tudatára annak, mily lehetetlen az anyagi helyzete, mily ellentét van állásának erkölcsi súlyával szemben és megkezdődik a viszálykodás bizonyára nem „ad maiorem Dei gloriam”. Mily megnyugvással teljesítenők magasztos hivatásukat azon tudatban, hogy anyagiakban is haladhatunk felfelé bizonyos határig és nem vagyunk kiszolgáltatva egyesek által befolyásolt testületek kegyeinek. A Szabályzat rendelkezése „a hitközségek teljesítőképessége” a rabbi nyugdíjazásánál nagyon tág fogalom és a mult példái nagyon szomorú képeket tárnak elénk erről az önkényes „teljesítőképességről”. Miért nem mondja ki a Szabályzat, hogy az övezgy a férje által élvezett fixumnak a felét, vagy legalább is az állami hivatalnokokat megillető hányadot kapja. Ily életbevágó ügyet nem lehet a gyakran szűkkeblű egyének tetszésére bízni, hisz direkt koldulni úgy sem engedi zsidó közösség egy egyének hozzátartozóját, aki életét az ő vallásos ügyeinek szentelte. A Szabályzattól más intézkedéseket várunk!

— **A VAC díszturnája.** A VAC díszturnáját, amely mindig nagyszabású sport esemény volt az idén is a Városi Színházban március 31-én délelőtt fél 11 órai kezdettel fog megtartani. Jegyek már is kaphatók a VAC titkárságában (Wesselényi u. 44.).

— **Neumann Albert: „Történetek a Kállói Cádikról”.** Rendkívül érdekes füzetet hagyta el a nyiregyházi sajtót. Neumann Albert avatott tollal idézi fel az emberöltőkön át felejthetetlen kállói nagy pap emlékét. A füzetet, melyből lapunk mai számában mutatót is közlünk, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

HIREK

NAPTÁRO

Febr. 16. szombat — Ádár 13. (Hetizsakasz: Tócsveh, háftóra: Vőáttó ben ódom, Eze-kiel 43, f. 10—27, Szombat kimen.: 6 04). — febr. 17. vasárnap, — Ádár 14. (Purim kóton), — febr. 18. hétfő, — Ádár 15, — febr. 19. kedd, — Ádár 16, — febr. 20. szerda, — Ádár 17, febr. 21. csütörtök — Ádár 18, — febr. 22. péntek, — Ádár 19 Szombat[bejöv.: 5 20]

— **Lőw Jeromost**, a miskolci orth izr. hitközség országszerte megbecsülésnek örvendő főtitkárát, mint már mult szá- munkban jelentettük, a hitközség képviselőtestületének legutóbbi közgyűlése érdemeinek elismeréseképpen az ügyvezető-igazgatói címmel tüntette ki. A ki- tüntetés alkalmából az ország minden részéből elhalmozták Lőw Jeromost sze- rencsekívánatokkal.

— **Kitüntetés.** A kormányzó Lewin Miksát, a Corvin Áruház Rt. alelnök-vezérigazgatóját, a gazdasági élet terén kifejtett értékes tevékenységének elismeréséül kormányfőtanácsossá nevezte ki. Az új kormányfőtanácsos felekezetének is hűséges, ragaszkodó fia, akinek ki- tüntetése felekezetének is megtiszteltetés.

— **A budai izr. hitközség autonómiáját védő párt** febr. 20-án, szerdán este fél- hétkor a hitközségi színház nagytermé- ben (III., Zsigmond utca 49.) a vízvárosi és rózsadombi hittestvérek részére fel- világosító előadást tart, melyre vendége- ket szívesen látnak. Ezen előadás elő- adója: Gesztes Ferenc

— **Az újpesti izr. hitközség** február hó 3-án választotta meg az új előljáró- ságot. Elnökké ezúttal harmadszor Arányi Adol- fot „a hitközség, valamint Újpest egész társadalmának egyik legnépszerűbb és legérdemesebb vezető egyéniségét vá- lasztották meg, alelnök — ezúttal más- odízben — dr. Deutsch Oszkár lett. Előljárók: Budai Dániel, dr. Hirschl Árpád, dr. Klein Miksa, dr. Lisszauer Lajos, Rosenthal Gyula, Schwarcz Ferenc, Varga Antal, Weisz Pál és Zimmer Mór, ülnökök: dr. Antal Endre, Gömöri Vilmos, Hadl Hugó, Hoffer Mihály, Mezei Elek, Türk István ellenőr: Róna József, pénz- táros: Donáti Róbert.

— **A pesti VII. ker. izr. nőegylet** szom- baton este rendkívül sikerült bált ren- dezett a Hungária szálló összes termei- ben. A főarosi zsidóság kitünőségei is megjelentek a bálon, amelynek erkölcsi és anyagi sikere a Grünfeld Miksáné és Fabritzky Lipótné elnökszenyok veze- tése alatt működő rendezőség érdeme.

— **A Pécsi Talmud Tóra** felolvasásai sorozatában február 10-én Vágó Géza, az ismert budapesti színész-író tartott sza- badelőadást Mózes, a nagy tanítómester életéről. Szemléltetően tárta a hallgatóság elé azt a heróikus küzdelmet, melyet foly- tatott, hogy egy rabszolgánépből egysé- ges nemzetet teremtsen. Az előadó mint- egy élővé varázsolta a történetet, mely- nek keretében csodálatosan bontakozott ki az egyiptomi kivonulás, a kinyilatkoz- tatás s a pusztai élet változatos képe. Az igazán magas irodalmi nivón álló, művé- szileg részletezett képeket lezárva, zsidó költők remekműveit ismertetve s egyes közismert költemény előadásával frene- tikus sikert aratott. Dr. Wallenstein Zol- tán főrabbi magas szárnyalású beszéddel üdvözölte az előadót s tolmácsolta a kö- zönség háláját a szép teljesítményért.

— **A tapolcai Erzsébet-kórházban** meg- kapó ünnepség keretében leplezték le azt a márvány emléktáblát, mely a kórház- alapítás gondolatának felvetőjének és első orvosának, dr. Klein Gyulának érdemeit örökíti meg. Szigethy Ödön főfelügyelő, a város, dr. Pécely Béla igazgató-főorvos a kórház és Berger Manó a barátok ne- vében idézték fel az elhunyt emlékét. A család részéről Gálos István köszönte meg a halottnak szóló megtiszteltetést. Megjelent az ünnepen a város egész kö- zönsége felekezeti különbség nélkül, En- ggelhardt Ferenc esperes-plébános és dr. Halpert Salamon főrabbi vezetésével, hogy áldozzon a megdicsőült nemes és önzetlen zsidó orvos emlékének.

— **Az Orsz. Izr. Patronázs Egyesület** (Budapest VIII., Nagyfüvaros utca 4., te- lefon: 406—93.) arra kéri a kereskedő- és iparos hittestvéreket, hogy ha ta- noncra van szükség, forduljanak bizalom- mal az egyesülethez.

— **A tapolcai izr. Krajcáregylet** kul- túrosztályának VI. kultúrestijén dr. Hevesi Ferenc tartott előadást „Válaszúton van-e a zsidóság?”. Az előadást dr. Hal- pert Salamon főrabbi köszönte meg és dr. Berger Sándor elnök is meleg sza- vakkal köszöntötte az előljáróság élén. A vendég tiszteletére dr. Halpert főrabbi otthonában megjelent a Krajcáregylet kultúrosztályának egész vezetősége.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKÓ LÖWY-NÉL BUDÁN
II FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
KÜLÖN NAGY LERAKAT
ALKALMI VÉTELEKBŐL
LEGOLCSÓBB ÁRON
II., ZÁRDA U. 3
Margit körut sarok.

A csodakemence

A tudós Chanináról azt beszélte a nép, hogy csodaterítő erő rejtezik benne. Am a szent ember mégis nagyon szűkös viszonyok között tengődött kis családjával, sokszor hetekig nem került más látlálék az asztalra, mint egy marék szentjánoskenyér.

Így éltek szerényen, csendesen, visz- szazonultán. Bezárkóztak düledező vis- kójukba, kerülték az embereket, félve vigyáztak arra, hogy senki a szomszédok közül észre ne vegye nagy nyomo- ruságukat. Nem akartak ők sem sajnálatot, sem segítséget. És minden hé- ten tüzet gyújtottak a kemencéber, hadd hirdesse az ég felé szálló vídám füstosz- lop, hogy most készülnek a hère való friss, ropogós cipók.

Am egy gonoszlelkű szomszédasz- szonyrak furta az oldalát: miből ílik a 'koldusszegény tudósnak kenyérre. Vagy tán nem is sül abban a kemencé- ben semmi, amikor a füstoszlop büsz- kén hirdeti a heti sütés idejét? ... Csak a szomszédoknak számít komédia a fűtött kemence, mely a rettentő nyomor szé- gyenét leplezi?

És a gonoszlelkű szomszédasszony gyorsan a tudós konyhájában termett. — Eljöttem megnézni — szolt gú- nyos nevetéssel a tudós szehálelkű fe- leségéhez, — jól süte a kemencé. Mert az enyém ma sehogysem akar átmele- gedni. Nem tudom, mi baja lehet. Tulán a szél hajtja vissza a füstöt a kémé- nyembe.

A szent asszony arcán a szegyen- púja tüzelt. Most ... most leplezik a kegyes csalást! ... És gúny, nevetés, alantas élcelődés prédája lesz a férje tisztelt és becsült neve ... Sírva mene- kült a szomszéd szobába.

A szomszédasszony pedig gyorsan a kemencéhez lépett. És imé, a kemence színültig tele volt barnára sült ropogós cipóval. Csak úgy dült kifőlé a nyitott ajtón a friss kenyér éti ágyjersesítő il- lata.

A szent ember körül ismét boteljesed- dett a csoda. Az Úr nem engedte, hogy rúséges szolgálai megszünyenüljenek. A gonoszlelkű szomszédasszony leverten, zörögve, szegyenkezve a szomszédok- q-tt haza.

— **Jelmezest a Goldmark-teremben.** A VAC március 2-án szombaton este ren- dezi szokásos jelmezestjét a Goldmark- teremben (Wesselényi u. 7.) A jelmezest, amely reggelig fog tartani, hővelkedni fog mulatságnál mulatságosabb szenzá- ciókban. Megjelenés jelmezben és álarc- ban. Meghívóigénylések a VAC központi titkárságához (Wesselényi u. 44. Telefon 44—85.) intézendők.

Kultúrestély Szentesen

Dr. Bródy Ernő országgyűlési képviselő febr. 10-én nagyszerű előadást tartott Szentesen. Előadásához méltó fényes keretről gondoskodott a szentesi hitközség kultúrbirodsága s ebből az alkalomból kultúrestet rendezett a hitközség dísztermében, mely iránt hatalmas méretű érdeklődés nyilvánult meg.

Dr. Vajda Antal kulturbizottsági elnök költői szírnalású és szépségű megnyitói beszédét mondott, melyben mint az igazság bajnokát üdvözölte dr. Bródy Ernőt és köszöntötte a többi szereplőket is. Hollán Lilly előadóművésznő költői és prózai remekműveket adott elő Kiss Józsefnek, Kiss Arnoldnak műveiből és Ady Endrének apjához intézett egy levelét adta elő a hangnak oly művészetével, mely szinte megelevenítette a gondolatokat és elvitte azokat a hallgatók szívéhez, lelkéhez. Purjesz Klári hódmezővásárhelyi zongoraművésznő játéka lebilincselte a közönséget. Finom a játéka, ura a zongorának és magasabbrendű élvezetet jelentett a nagy tapsokkal fogadott szereplése.

Az est kiemelkedő eseménye Dr. Bródy Ernő előadása volt, aki az emancipáció és recepció történetét ismertette, mely ismertetése során rendkívül érdekes adatokat tárt fel. Előadása egyfelől újabb tanúságtétel volt a magyar zsidóság hazafiassága mellett, másfelől intőjele volt a huszadik század új áramlatának a tekintetben, hogy a huszadik század sokat tanulhatna a liberálizmusa miatt lebecsült tizenkilencedik századtól és azoktól az európai híru magyar államférfiaktól, akik böles belátással az emberi összetartozandóság alapján, de az ország érdekéből is kivívták a magyar zsidóknak az őket megillető polgárjogokat és vallásuknak recepcióját. A szentesi közönség hálás köszönettel fogadta Bródy Ernő magas színvonalon álló fejezeteseit.

Dr. Czukermann Andor hitközségi elnök mondott köszönetet a szereplőknek. Hangoztatta, hogy ma csak papíron vannak meg jogaink s különösen a vidéken rengeteg mellőzés éri a közéletben, de egyéb téren is a zsidóságot. Maid a hitközség nevében megköszönve Stern Samunak a Pesti Izr. Hitközség múlt évi nov. 27-én tartott közveasoráján történt fölszólalása alkalmával a kongresszusi statutumok módosítása ügyében együtt ült szervezeti bizottság vidéki tagjai útján a vidéki hitközségekhez intézett üzenetét, hogy az Országos Iroda egyik legfőbb törekvése, hogy a vidéki zsidóságot közelebb vigyék magukhoz, arra kérte Bródy Ernőt, tolmácsolja Stern Samu

előtti a szentesieknek azt a kérését, hogy ezen közelebbvitel egyik eszközeként tegyék lehetővé, hogy a vidéki zsidóság ilköntek közvetlenül meghallgassa a magyar zsidóság kiváló egyházi és világi reprezentánsait, akik tisztelik meg a vidéket látogatásukkal miként ez alkalommal azt Bródy Ernő is megtette.

Az előadók imneplésével ért véget a kultúrelőadás, mely után az Izr. Nőegylet figyelmességéből fehér asztal mellett nyílt alkalma a közönségnek, hogy a képviselővel közvetlen eszmecserét folytathasson.

— **Templomi díszhangverseny a fiúárvaházban.** A fásori izr. Fiúárvaháznak állandóan 150 apátlan-anyaatlan árvája neveléséről és ellátásáról kell gondoskodnia és bevételei fokozására évente megrendezte nagyszabású bálját. Az utóbbi években — a viszonyok mostohaságára való tekintettel — a bálék helyett templomi díszhangversenyt rendez a vezetőség. Ezévi nagyszabású hangversenyüket f. hó 17-én tartják meg, a Vilma királynő út 25. sz. alatt levő Fiúárvaházban. A kiváló műsor keretében a főváros előkelő művészei, köztük Érdy Pál a Városi Színház művésze, Fenyves Alice hegedűművésznő, Nagy György a Belvárosi Színház tagja, a Budapesti Kórus, Káldi László vezényletével, a Kamarazenekar, Sándor Frigyes vezényletével, stb. lépnek fel. A hangverseny jövedelmét az árvák eltartásának költségeire fordítják. A Fiúárvaház vezetősége élen Vida Jenő elnök felsőházi taggal gondoskodik arról, hogy az árvák mindennapi szükséglete biztosítva legyen és hogy tanulmányait folytathassák. Az intézetben nevelt árvák méltán megérdemlik a társadalom jótevény támogatását, mert magaviseletük és tanulmányi előmenetelük tekintetében úgy az intézetben, mint az egyes iskolákban kiváló eredményt tanúsítanak. A hangversenyre, amely a jótekonyság nemes gyakorlásán kívül műélvezetet is ígér, fellívjuk olvasóink figyelmét. Jegyzélynél a Fiúárvaház titkári hivatalában VII. Vilma-királynő út 25. Telefon: 32-3-57

— **A Józsefvárosi Izr. Nőegylet és ifiúszági csoport** febr. 17-én, vasárnap délután fél 6 órakor magas színvonalú művészest rendez a Goldmark-teremben. A művész estet éjjel 1 óráig tartó tánc követi. Belépődíj és műsor: 1 P 20 fillér.

— **A békésesabai főrabbi előadása.** Dr. Silberfeld Jakab békésesabai főrabbi a pesti hitközség szabadegetemi előadássorozatában hétfőn rendkívül tartalmas és érdekes előadást tartott „Kabbala” címen. Az előadást nagyszámú közönség hallgatta végig és a tudós főrabbi melegen üdvözölték előadása alkalmából.

— **A VIII-IX. ker. izr. nőegylet** febr. 9-én tartotta választmányi ülését a Pesti Izr. Hitközség dísztermében Rosenberg Sándorné elnöklésével, aki megnyitójában üdvözölte a hitközség elnökét, aki személyes megjelenésével adott kifejezést a nőegylet iránti érdeklődésének. Napirend előtt dr. Zahler Emil előjáró, a nőegylet tb. elnöke megemlékezett az elnökasszony ellen intézett orvadámasokról és felhasználta ezt az alkalmat arra, hogy úgy a nőegylet választmánya, mint a IX. templomkörzet egész zsidósága nevében biztosítsa Rosenberg Sándornét törhetetlen ragaszkodásáról, oizalmáról és nagyrabecsüléséről. A lelkes éljenzessel fogadott beszéd után Stern Samu hitk. elnök szólalt fel és a pesti hitközség nevében is megköszönte azt az áldásos munkát, amelyet a Nőegylet élén az elnökasszony az egész zsidóság üdvére és jóvoltára, önzetlenül és páratlan áldozatkészséggel fejt ki. Nagy örömmel fogadta a választmány a székesfőváros polgármesterének levelét, melyben a „Hevesi Simon tanoncotthon” megnyitása alkalmából köszönetét és elismerését fejezte ki az elnökasszony működése iránt. A IX. templomkörzet nevében dr. Epstein Manó méltatta elismerő szavakkal Rosenberg Sándorné érdemeit és ezzel az ülés véget ért.

Izidor és Móric

A „Central des Cartels Bürgel Auschnitt” aacheni cég 1914-ben megkezdte magyarországi üzletét és itteni üzeteinek vezetésével Vermes Izidort, jogi képviselővel pedig dr. Lukács Mórictól bízták meg. Az aacheniek magyar képviselőik munkájával meg voltak elégedve, de mikor Németorszára ráváltak a harmadik birocium a zsidókkal való összeköttetés már nem konvenált, Vermesnek három hónapra felmondtak, Lukács doktornak pedig megírták hogy miután nevéből azt látják, hogy nem árja vele az összeköttetést megszakítják, Vermesnek a felmondást nem indokolták, de nyilvánvalóan őt is vallása miatt bocsátották el. A volt képviselőnek volt annyi esze, hogy arra való hivatkozással hogy ha neki három havi felmondás jár, akkor a magyar törvények szerint végkielégítés is jár és mert ezt a németek békés úton megfizetni nem voltak hajlandók, dr. Lukács Móric útján keresetet indított ellenük.

**Férfinak
asszonyoknak
gyermeknek
egyformán szolgál
olvasmánnyal, tanulsággal
a Zsidó Élet.
Fizessen elő!**

Az újlaki ősválasztók Buda önnállóságáért

A budai izr. hitközség autonómiáját védő párt kitűzött programjához híven az ősválasztók első csoportját — az újlakiakat — febr. 12-ére a hitközség tanácsstermébe hívta értekezletre, hogy tájékoztassa őket a Pest és Buda között a fúzió és az u. n. gazdasági együttműködés kérdésében fennforgó ellentétek tekintetében. Szűfőlágis megtelet a terem este fél hétre. Gesztes Ferenc pártelnök röviden ismertette az értekezlet célját, majd dr. Berényi Sándor ügyvédnek, a hitközségi képviselőtestület régi, illusztris tagjának adta át a szót.

— A két hitközség között — mondotta többek közt — több, mint egy esztendője dúl a harc, amely tulajdonképpen onnan indul ki, hogy a pesti hitközség Buda fejlődését, lakosságának gyarapodását figyelve az adók megosztását kívánta. Ebből a kérdésből fejlődött a vita és következményeképpen a budai hitközség kebelén belül két, illetve most már három párt keletkezett: az egyik a régi autonómiát védi, a másik egyszerűen be akar olvadni a pesti hitközségbe, míg a harmadik azt mondja, hogy maradjon meg az autonómia, de létesítsünk a két hitközség között „gazdasági együttműködést”. A közönség körülbelül ismeri e vitákat és a harcok lefolyását, hiszen a lapokból, főképp a „Zsidó Élet”-ből — mely lapot egyébként melegen ajánlom a budai hittestvérek figyelmébe — tájékoztatást nyerhettek e kérdések mibenlétéről.

— Mégis szükségesnek tartom, hogy néhány szóval felvilágosítsam az értekezletet arról, hogy miről is van szó tulajdonképpen? Azt kérdezhetik Önök erre a kérdésre vonatkozóan, hogy mi volt előbb, a tyúk, vagy a tojás? A zsidó vallás felfogása szerint mindenesetre előbb volt a tyúk. (Hozzáteszem azt, hogy a tyúk alatt az unifikációt értsük és azután jött volna a tojás, vagyis amit fölünk vagyomban el akarnak venni.) Ez a zsidó vallás felfogása, mert hiszen a mi felfogásunk szerint az Uristen az állatotkat mindjárt készen teremtette, előlányekkel alkotta és a tyúk adta a tojást. A természettudósok felfogása szerint másképpen van a dolog. Önök mindenesetre abból indulnak ki, hogy a csirának, az atómnak kellett előbb lenni, tehát a tojásnak kellett előbb lenni. Erre szükség van, hogy ezt megmondjam, ha azt kérdezzük, hogy voltaképpen miről is van szó? Az unifikációról, vagy pedig a vagyonunknak megdézsmálásáról? Itt azt a választ adhatjuk, hogy egészen természetudományi alapon indult meg a dolog,

mert itt csak pénzről és nem másról van szó.

Részletesen ismertette ezután az egyéves küzdelmet, melynek során a budai hitközség mindent elkövetett, hogy a pesti hitközséggel támadt ellentéteket a legméltányosabb alapon elintézzze és mikor a másik oldalról támasztott túlzott követelésekbe nem ment bele, megalakították a fúziós-pártot. A fúziós akciónak sem volt sikere, erre „középutas” alsztyályt szerveztek a fúziópártban, amely az u. n. „gazdasági együttműködés” jel-szava alatt igyekezett megbontani sorainkat, — hála Istennek — szintén sikertelenül. Fejtegetéseit lelkes tapsal fogadták.

Ezután Gesztes Ferenc pártelnök emelkedett szólásra. Meleg, közvetlen szavakkal közölte meg dr. Berényi Sándornak értékes tájékoztatását.

— A pesti hitközség lépten-nyomon ígérget: templomot, ha kell — több kisebb templomot, az adók 10 éves rögzítését, iskolák építését, stb. Persze felelőtlenül ígéri és épen ezért ígérétei teljesen komolytanok. Maga a „gazdasági egyesülés” aféle fából vaskarika. Azt mondják: megmarad a hitközség teljes autonómiája. Autonómia önrendelkezési jogot jelent. Önrendelkezési jog alatt pedig azt értem, hogy én a bevételeim és kiadásaim felett szabadon rendelkezhetem. Aki pedig gondnokság alatt áll — már pedig minket Pest gondnokság alá akar helyezni — annak nincsen szabad rendelkezési joga. „Autonómia csorbítatlan fenntartása mellett csatlakozzatok hozzánk” mondják ők ellenben azt kívánják, hogy évente 250.000 pengő adjunk le nekik, a többi felett pedig szabadon rendelkezhetünk. Sokrates mondotta egy madárjósna, a haruspexnek: „Nagyon csodálom, hogy egy haruspex a másikkal találkozik, nem nevet egyik a másik arcába.” Én is roppantul csodálkozom, hogy ők egyik a másiknak elhiszi, hogy igaz, amit mondanak. Önök ne üljenek fel ezeknek a demagóg jelszavaknak. Figyeljenek a mi munkánkra. Mi hitéletet, kultúrát akarunk, s mi át akarjuk adni a hitközséget az utódoknak legalább is úgy, ahogy mi azt átvettük ősinktől. (Éljenek.)

Dr. Krisztháber Adolf a budai izr. hitközség népszerű, ősz elnöke üdvözölte ezután dr. Berényi Sándort, aki régi kipróbált harcosa az eszmének, valamint Gesztes Ferencet, az unifikációellenes párt elnökét. Néhány szóban felhívta a jelenlevők figyelmét a „Zsidó Élet” e heti szá-

mában megjelenő cikkére, mely válasz budai Goldberger Leónak és Vészi Józsefnek egy másik felekezeti lapban, megjelent cikkeire. Ebben kifejtette álláspont-dai hitközség hitéleti, kulturális tevékenységét, valamint az ifjúság nevelésére irányuló munkásságot. Beszélt a hitközségi tagok jogairól s arról, hogy míg Pesten csak az u. n. „bekebelezett tagok” választhatók, addig Budán mindenki tagja a hitközségnek és választójoggal bír, aki hitközségi adót fizet. Budán a nők is választhatnak Arra kérte a megjelenteket, hogy támogassák a hitközség önnállásának megtartására irányuló harcot.

Brück Miksa Schiller klasszikus versét idézte: „Es kann der Frömmste nicht im Frieden bleiben, wenn es dem bösen Nachbar nicht gefällt.” Okmányokkal igazolta, hogy 1852-ben Pest és Buda „még közös hitközséget alkotott és akkor a pestiek kezdeményezték az elszakadást. Most Buda nem kíván újból egyesülni Pesttel. Felhívta az értekezlet figyelmét, a Heller professzoron esett sérelemre is, azután Gesztes Ferenc pártelnök megköszönte az újlaki ősválasztók lelkes csatlakozását és az ülést bezárta.

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy az új statútumokkal alapon ráncba akarják szedni a rabbikat is. Bár úgy látszik, mintha a tekintélyüket akar-nak öregbiteni azzal, — hát persze — hiszen ők a tekintélypártok! — hogy meg-csodál nekik, hogy megárusztalásuk engedél helyét foglalhassanak az előjáró-ságban. A rávász kritikuskok ezt mégis arra magyarázzák, hogy ez az intézkedés nem annyira a rabbik tekintélyét van hi-vatka szolgálni, mint inkább a minden-kori hatalmasokét! Elvégre minden hit-községben a rabbi az, aki legjobban tud a hívek nyelvén szólni, ő tud legkönyve-ben a szivekhez és elmékhez férközni. Az előjáróságban tehát mindenkori lesz va-laki, aki — persze önként és lelkesedé-sből, főképp pedig meggyőződésből — ékesszavú szöszlője lesz a fensőség aka-ratának. Mert próbáljon csak — nem az lenni! Ugy megüti a bokáját a fegyelmi paragrafusokban — mert, mint már ki-fejeltük ilyenek is lesznek ám az statu-tumokban! —, hogy no! Ad vocem! fe-gyelmi! Hogy is lesz azzal a fegyelmi-cel? Fegyelmet kaphat a rabbi, ha a vallásszerinti hivatásával, állásának er-kölcsi követelményeivel ellenkező, vagy azt épséggel sértő magatartást tanú-sít! Szeretnők már most megkérdezni: nem fegyelmi vétség-e az ujabban bel-misziós, esetleg kulturális bánybörbe bújtatott fezőrködés? Már t. i., ha a

rabbi foglalkoznék ilyesmivel? — De ki ad erre feleletet? — Azt hallom: „a bölcs Rabbi”. Még pedig azt mondja: Miért volna az fegyelmi vétség, ha valaki rabbinak jó fezőr, üzletembernek pedig jó rabbi?! Vagy nem?

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy a pesti hitközség tanügyi berkeiben nagy szenzáció volt Heller Bernát leleplező beszéde. Még is volt a visszhangja! Először is siettek rá válaszolni. Talán a legérdekesebb ebben a nagy nyilatkozat-tolongsásban az az újabb leleplezés — tehát leleplezés a második hatványon, — hogy a „zöchiüss óvasz”, az apák érdeme, nem egészen elhanyagolt szempont a nyilatkozat-háborúban vitatott területen. Bizonyítja a hitközségi tanfelügyelő úr nyilatkozata is, ugyancsak Heller Bernátnak aaddressálva. Kell példa rá? Itt van mindjárt két eset is: Magad Helleré és a tanfelügyelő úré. Állítólag mindkettőjük gyermekét az apjuk érdemeiért alkalmazták. De kérjük tisztelettel a tanfelügyelő úrtól a következőket: 1. Miért tartja a maga részéről izlésesnek azt, amit Heller Bernát részéről izléstelennek tart? 2. Miért gondolja, hogy a két eset analóg, amikor a Heller Bernát fia számára senkitől sem kellett elvenni az állást, sőt épen tőle akarják elvenni vagy elvéteni más számára?

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy az orvosi etika nem írja elő parancsolólag az orvosnak, hogy hivatásának gyakorlásánál közben osztályozza pácienseit aszerint, hogy az illető árja, vagy nem árja. Mégis megtörtént, hogy a MABI egyik sebészeti osztály orvosa rossz néven vette zsidó betegétől, hogy saját megnyugtatóra orvosi tanácsot kért a Zsidókörház nagyhírű, tudós beszédszpecialistától, dr. Fischer Aladártól is. „Hozzám ne jöjjön többet! Maga csak menjen vissza az Adolárkához!” — rivalt rá a minden ízében remegő páciensnőre. — Kiváncsiak vagyunk: mit ír elő hasonló esetekre az Orvosi Kamaráról szóló törvényjavaslat fegyelmi szakasza?

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy egészen speciális irányu új lapra kértek engedélyt a napokban, állítólag egyik magas egyházi méltóság meleg ajánlásával. A lap a zsidó vallásról ártettek — a „mesümea”-ek, vagy ahogy a lapalapító nevezi őket: „a megkeresztelt zsidók” — organumának készül és az egyik pestkörnyéki zsidó polgári iskola volt igazgatója szerkesztendő.

— Emlékkünnepély. A Pesti Chevra Kadisa nagy jótevője, Kann Armin emlékének febr. 10-én az Aggokháza templomában kegyeletes ünnepélyen adózott.

A szidra margójára

Töcaveh

Irta: Dr. Rubinstein Máttyás
szekszárdi főrabbi

„Vőátó töcaveh esz bölé Jiszróél vöjichu élechó semen zájisz zoch kószisz lámóór — Te pedig parancsolt meg Izráel fiainak, hogy hozzanak neked tiszta faolajat, amelyet a világitáshoz sajtoltak, hogy szünet nélkül égő lámpát gyujthassanak.” A szent hajlék készítésének meghagyása után, amelyről szó volt az előző szakaszban, jön természetesen a belső berendezést illető utasítás.

Hogy jól megértsük ennek a rendelkezésnek mireánk ma is tartozó etikai értelmét, kissé szemügyre kell vennünk a kezdő, a szent hajlék emelésére vonatkozó parancsot. Úgy hangzott az: „És készítsenek nekem szent hajlékot, hogy ő közöttük lakozzam.” Feltűnő ebben az igében a magyarázó toldalék: „hogy ő közöttük lakozzam”. Hiszen enélkül is egészen jól érthető lett volna, hogy szolgálják az Urat egy néki szentelt hajlékban.

A hitvilág egy mély távlata nyílik itt meg előttünk. Az Örökkévaló kijelentett tanokat a Szinajon. Kérdezhetjük: ezek nem voltak elegendők az Ő szolgálatára? Kellett még hajlék is? De az Isten törvényeinek követése még nem hozza az embert oly közel az Istenhez, mint az a hely, amely rögzítve lesz az Ő lakozására. Itt szinte érzi az ember az Ő lelkenek feléje áradását, itt mintha hallaná lebegésének suhanását, itt az istenképzet, mintegy élménnyé teljesedik, itt az ember szinte megéli az Istent, az ember a legbensőbb kapcsolatba jut az Istennel, az Isten benne lakozik, szívében lelkében él — vallásosság tölti el az embert.

A tan, az külső parancs, eligazítja az embert az élet szövetségében, de talán némileg hidegen hagyja, nem idéz elő belső megilletődést, nem illeti meg, nem hozza rezgésbe kedélyvilágát, nem kelti benne a vallásosság meghatódását, legalább oly mértékben nem, mint az Isten háza, az Isten lakozásának helye, az Isten közvetlen közelsége.

Ez lehet a különbség hit s vallásosság között. A hit a tudat világára tartozik, a vallásosság ösztönös megnyilatkozás az érzelme világra hatja át. Tehát az Isten nem éri be parancsolatoknak formái, szertartásszerű teljesítésével. „Az Isten a szívet kívánja”, mondták bölösen a talmudmesterek. Azt kívánja, hogy szentség töltse el az embert, hogy Ő vele teljen el az ember.

Azért a Szinajon elhangzott tanokat

nyomon követi a meghagyás: „És készítsenek nekem szent hajlékot, hogy ő közöttük lakozzam.” A szentély hatásként az Isten az emberben lakozik, az ember mintegy átalakul belső szentéllé, az ember mintegy élő templommá lesz.

És most a mi igénk megmondja nekünk jelképesen, hogy ebben a belső szentélyben milyen legyen a vallásosság. A „néer tómid”, az örök mécses ebben a templomban: a lélek — „Nér Hásém nismász ódom — Az Örökkévaló mécsese: az emberi lélek”. S ennek a lelki örök mécsesnek a fénye tiszta olajból táplálkozzon — „semen zájisz zoch... — tiszta faolajat...” A vallásosság ebben a szentélyben ne legyen hazug, ámitó, képmutató, de legyen tiszta becsületes. Ne bocsássa áruba magát, ne legyen megalakuló, legyen, ha kell lemondó, mint a zsolotáros mondja: „...megesküszik (a jámbor) saját kárára is, s nem változtatja meg”.

Ilyen vallásosságot kíván a vallás a hívőtől szent igénk tanítása szerint.

A Talmud története

Irta: Steiner Jakab főrabbi

VI.

Simon, a jámborral végetért az írástudók korszaka. A szóferim helyét a tanítók foglalják el.

Elsőnek e korszakban a szóköbéli Antigonius van említve, utána még öt pár van nevezve a kereszténység előtti időkből, akik a nép szellemi vezetői voltak: 1. Jőse b. Jőser Zerédából és Jőse b. Jochannan, Jeruzsálemből, 2. Jósua b. Perachja és Nitaj, Árbélből, 3. Jehuda b. Tabbai és Simon b. Setách, 4. Senája és Abtaljon, 5. Samáj és Hillel. A keresztény utáni 70. évben, a második templom elpusztulásáig állt Rabban Gamliel I. és fia Simon a nép élén.

Eleinte a Tanna kifejezéssel az írásmagyarázók egy új kategóriáját akarták megjelölni (m. p. Tanna=sónó, átadni, ismételni). Tényleg, mint önálló alkotók nem igen lépnek fel, mint törvénytárgyarázók új módszerekkel tűnnek ki és térnek el a szóferimoktól.

Mig a szóferimok a szóbeli tant szoros összeköttetésbe hozták az írott tannal, mint annak közelebbi magyarázatát adták elő, addig a tanítók a Halachát, az Írás szavától nem egész függően magyarázták olyan formában, ahogy ezt a Misnánál találhatók. Nem tételezhető fel, hogy ezen tanítási módszernek az eleje pontosan összeesik a tanaita korszak kezdetével, mert ilyen változások csak lassan mennek végbe.

Péntek este

Sámuel, a kültelki kis szabócska elgondolkozva húzta össze szemöldökét. Péntek este volt, nem rég jött haza a templomból és az áhitat még megülte lelkét. Ezek a péntek esték voltak robotos életének igazi ünneppajzai. Ilyenkor érezte, hogy nemcsak végnélküli munka az élet, vannak benne pihenőnapok is. Jó volt házasipakábum ülni a kényelmes karosszékekben, jó volt az imakönyvre hajolva a világról elfeledkezve imádkozni a lobogó gyertyák fényességében.

Aztán a fiára gondolt, az ő egyetlen fiára és melegség járta át szívét. Az élete nem volt haszontalan, urat nevelt a fiából. Ügyvéd lett belőle és előtte áll a nagyzulág, Kikerült innen a külvárosból, a szegénységből, a reménytelenségből. Kariert fog csinálni, aztán feleségül vesz majd egy gazdag és szép leányt és... — hirtelen összeszorult a szíve... — és akkor majd szegényelni fogja, hogy az apja egy kis szabó. Igen, mostanában egyre ritkábban jön. Ma este is, péntek este, hogy várta és nem jött el, hogy az atyai áldást elmondhassa felette. Igen, szegényli őt — s észbe ötlött egy jelenet. A napokban a belvárosban járt — bevásárolni ment — és az utcán szembejött vele a fia egy elegáns leánnyal az oldalán és ugylátszott nem vette észre őt. Vajjon tényleg nem látta, vagy nem akarta látni. És ahogy erre gondolt, két nagy könnyesepp gördült végig az arcán...

*

A fiu megfogta a leány kezét:
— Meg kell mondanom neked valamit. Én mindent, amit elértem egy embernek köszönhetek. Az én drága jó upámnak, aki nélkülözött, túrt, szenvedett, aki értem áldozta fel az életét, aki mikor szegény édesanyám meghalt, nem akart mostohát hozni a fia mellé. Az én apám nem gazdag nagyr, csak egyszerű, szegény zsidó. Egy kis józsefvárosi szabó. Te gazdag vagy és előkelő, gondold meg jól, mielőtt hozzám kötöd az életedet. Én nem akarom, hogy az apám azt higgye, hogy a fia hálátlan lett hozzá és nem tudnám elviselni azt tudatot, hogy lenézd az apámat.

— Nem Laci, én nem nézem le az apádat, én szeretni fogom őt, mert a te apád...

*

Megint péntek este volt. A gyertyák fénye rámosolygott Sámuel ezüstös hajára. Nagy egyedüllétben Istenéhez menekült. Imádkozott. Nem haragudott a fiára. Beletörődött a gondolatba, hogy most már mindig egyedül lesz.

Kopogtatta. Csodálkozva emelte fel

a fejét. Vendég? Nála? Ki jöhet hozzá péntek este. Lassan nyitott ajtót. Az ajtóban ott állt a fia és mellette egy leány, az a leány, akivel legutóbb látta. Átölelték s ő nagy boldogságában alig ha'lotta a szavakat:

Eljöttem... Eljöttünk a péntekesti áldásért apám, magammal hoztam őt is, aki ezentúl a te leányod lesz. Apám áldj meg minket.

És Sámuel a boldogságtól átszellemült arccal emelte fejük felé két kezét.

KECSKEMÉTI GYÖRGY.

A budapesti orthodox hitközség képviselőtestületi ülése

A budapesti aut. orth. izr. hitközség febr. 10-én óbudai Freudiger Ábrahám hitk. elnök, kormányfőtanácsos elnökle alatt képviselőtestületi ülést tartott, melynek napirendjén az 1934. évi zárszámadás szerepelt, valamint a tisztújításra vonatkozó szükséges intézkedések megtétele, tekintettel arra, hogy az előljárátság, valamint a választmány és a képviselőtestület egy részének 3 évi mandátuma lejárt.

Napirend előtt az elnök örömmel jelentette, hogy Frankl Adolf öméltsága, felsőházi tag, tiszteletbeli örökös országos elnök, a Mindenható segítségével betegségéből felépült és hogy beteggyát nemokára elhagyhatja. Elnök ezen bejelentését a jelenlevők nagy lelkesedéssel és „Jechi” felkiáltással fogadták.

Az előterjesztett zárszámadást, amely az előző évekhez képest erősen lecsökkent deficitet mutat ki, Schlesinger Adolf pénzügyi előljáró referálása után a képviselőtestület egyhangulag elfogadta és az előljárátságnak és választmányának a felmentvényt megadta, majd felolvásásra került Löffler Henrik főtitkár által szerkesztett beszámoló az előljárátság 3 évi működéséről, amely a hitközség életében előfordult fontosabb eseményekről emlékezett meg.

A napirend következő pontja a választmányi és képviselőtestületi tagok felének kisorsolása az 1932. évben módosított alapszabályok alapján, valamint a megüresedett tisztségek betöltésére szükséges választási intézkedések megtétele. Az előljárátság, választmány és képviselőtestület delegáltjaiból álló választási és jelölő bizottságba: Ács Mihály, Berger Vilmos, Deusch Géza, Ehrenfeld Márton, Dr. Groszmann Frigyes, Kahan-Frankl Samu, Korein Dezső, Leitner Gusztáv, Neugewürtz Lipót, Dr. Rakonitz Dezső, Reitmann Manó, Schlesinger József, Schlesinger Rezső, Schächter Ármín, Dr. Zsoldos Zsigmond, a jelölő bizottságba:

Adler Vilmos, Barna Ignác, Bohrer Simon, Fischer Ármín, óbudai Freudiger Károly, Klein Márkus, Löwinger Sándor, Manheim Miksa, Mayer Miksa, Dr. Reiner Imre, Rosenbaum Miklós (Wekerle Sándor u.), Spiller Ernő, Schlesinger Adolf, Schreiber W. Sámuel, Dr. Unger Lipót.

Óbudai Freudiger Ábrahám elnök az előljárátság tagjaiba helyezett bizalmért köszönetet mondott és szavaiban felhívta a hitközségi tagok figyelmét a felekezeti anyakönyvvezetés fontosságára.

Elnök végül kötelességének tartotta a hitközségi tisztviselőknak odaadó és buzgó munkájukért elismerését fejezte ki mire az ülés az előljárátság életésével véget ért.

A képviselőtestület által kiküldött választási bizottság febr. 11-én tartott alakuló ülésében egyhangulag Deutsch Gézárt választotta meg elnökül.

Pályázat egy titok"megfejtésére

Vasárnap egyik előkelő napilapban hosszabb cikk emlékezett meg az összeülő zsidó kongresszusról. Az írás inkább történelmi ismertetése volt a magyar zsidóság életének és szervezetei megalakításának csak az utolsó bekezdése keltett meglepetést, mert ez már nem történelem, hanem állásfoglalás volt. Ennek egész különös története van.

A lap szerkesztője előzékenységet akart tanúsítani és hozzászólás céljából értesítette a kongresszus előkészítőt a cikkről. Az arra hivatott azzal juttatta vissza az ismertetést, hogy csak egyetlen mondatot javított ki, amely a multa nézve nem elég plasztikusan jellemezte a zsidóság helyzetét. A lap szerkesztője jóhiszemű, meg sem nézte a korrekturát, hanem eljuttatta a nyomdába.

Eltelt két hét és a túlszedésben volt cikk megjelent. Megjelenése után a cikk írója vette észre, hogy nem egy ártalmatlan mondatát, javították, hanem a végére írták az állásfoglalást jelentő szakaszt, amely szerint a statutumtervezet „osztatlan” elismerést váltott ki, csupán a budai zsidóság „egy része” elégedetlenkedik.

A cikk írója megállapította, hogy még egy javítás történt az eredeti kéziratban Törölték, amit a statutum indokolása is megemlít, hogy Gábor Gyula dr. a pesti hitközség volt főtitkára is készített egy statutum-tervezetet, amikor ügyvezető alelnöke volt az Országos Irodának, viszont kétszer is beleírták, hogy a statutum megtervezése Stern Samu udvari tanácsos elnökle alatt történt.

A cikkről mostmár pályázatot ír ki annak a megállapítására: ki végezte a korrekturát, hogy a cikk eléggé plasztikus legyen.

Indulnak . . .

— Barmicvva-avatás a zsidó fiugymnáziumban —

Amikor szombat délelőtt, az istentisztelet után kiléptünk a fiugymnázium kapuján, az volt az érzésünk, hogy egész zsidó lényünk valami igen hatékony vitamint szívott magába. Az volt az érzésünk, hogy mindenkit, aki tévelyeg, eltántorodni készül zsidóságától a mai idők gyenge emberekre oly veszedelmes megpróbáltatásai közepette, küldjenek be egy ilyen szombat délelőtre a zsidó erének, a zsidó tudásnak, a zsidó jövőnek ebbe az Abonyi-utcai fellegvárába. Többet nem lesznek kételyei. Érezni fogja azt a zsidó erőt, mely ennek a remek intézménynek falaiból, levegőjéből, szelleméből, vezetőiből és tanítványaiból kiárad és velünk fogja kiáltani a jelszót: „Iskolákat... iskolákat... sok iskolát... minél több iskolát!”

Az igazgatói iroda melletti „kis” szobát ünnepi feldíszítették. Goldberger igazgató itt fogadja a gimnázium vendégeit a nevezetes családi ünnep alkalmából. A délelőtti istentiszteleten az iskola négy növendékét veszik fel Ábrahám szövetségébe. A vendégek: a barmicvva-íjjak hozzátartozói, a vendéglátó: A Zsidó Gimnázium Barátainak Egyesülete, melynek nevében Goldberger igazgató egy-egy ízléses kiállítású imakönyvet ad át az izgatott és meghatót fiúknak.

Fent a templom zsúfolásig megtelt. Itt nyoma sincs a más templomainkban divatos tréceselésnek: ünnepi esend. A szentély előtti sorokban a kórus: növendékek. A padsorokban, a templom közepéig: növendékek osztályok szerint csoportosítva. Mögöttük a templom rendes közönsége.

A kántor szintén az iskola növendéke. Fején diáksapka. A rendes kántor gyengélkedik és most ez a nyolcadista helyettesíti kiválóan.

Jönnek a barmicvva íjjak sora. Az első izmos, nyílt tekintetű, intelligenciát sugárzó arcú gyermek, elfogódottan lép az a memorra. Nem mondja, hanem éneklí a szidra-szakaszt.

— Szegényke — jegyzi meg mellettünk Kemény Nándor, a kiváló festőművész, a gimnázium templomának egyik legművészebb látogatója, a legjobb hangú gyerekek egyike pont most rekedt be. Nagyot krákol, mintha ezzel akarná felzabardítani a kis barmicvvas megtámadott hangszálait. Mindegyik fiút ismeri. Mindről van valami kedves mondanivalója.

Közben egymásután jönnek a barmicvva-íjjak és a többiek, akiket felhívának a Tóra elé. Csupa tanuló. Be van osztva, előre: kitér esetről-esetre ez a

megtiszteltetés. Néha két fiú megy fel egyszerre. Ennek oka az, amint Kemény mestertől megtudjuk, hogy nem mindegyik felhívott fiú tudja a szidra-szakaszt énekelni. Pedig énekelni kell. Ezek helyett egy másik fiú éneklí a szöveget. Egyes szakaszokat nem a felhívottak mondanak el, hanem szavalókórusserűen az iskola más-más osztálya. Ezzel a egyszerű pedagógiai eszközzel kötik le a diákok állandó figyelmét az istentisztelet menetére. Mindig figyelni kell az imádkozott szöveget, hogy a kellő pillanatban be tudjanak vágni.

Dr. Bernát Miklós rabbi-tanár beszél ezután a felavatottakhoz. Emlékezteti őket az Exódusra, amikor az Úr manát hullatott alá az égből.

— Ti számotokra is így hullatja a manát — mondja — a család védő melege. De most átléptek ezen a napon a gyermekorból a férfiorba, gondolatok kell arra az időre, amikor magatoknak kell megkeresnetek mindennapi kenyereketek!...

Vége az istentiszteletnek. A nagy családnak, a gimnázium növendékei, szülők, tanárok sok-sok kis családra szakadnak. De csak térbeli elhelyezkedésben. Szellemben együtt vannak és maradnak egy életen át. Együtt egymással és együtt a zsidósággal...

A Rebbe nótája

Ki ne ismerné!... Hisz szerte az országban éneklík... a mélabús bánatosan reménykedő dalt. Nincs zsidó lakodalom, baráti összejövétel, hol fel nem hangzanék! A vígság közepette egyszerre csak elcsútl a zaj, a meghítt beszélgetés is egész halkra fordul, vagy egészen megszakad. Megfogta, magával ragadta a lelkeket a „kállói szent” nótája: „Szól a kakas már... Mert az övé volt ez a dal... Az övé... a legendáshírű zsidó papé...”

Ez a sajátságos nóta már a rádió műsorába is belekerült. Azt mondják, hogy valamikor a kurucok énekeltek... Lehet... De az én lelkemben él egy bájos történet, mely a messze múltban, a távol keleten találja meg ennek a nótának a gyökerét...

A kállói határban történt. A Rebbe különösen kora tavasszal örömmel járta a réteket, ahol a zsendülő élet — mint a természet nagy himnusza — magával ragadta a lelkét... Egyszer csak furulyaszó üti meg a fülét, meg egy kedves gyermekhang. Megáll... A dal amilyen egyszerű, olyan lenyűgöző szépségű... A „Kálever” lehorgasztott fejfel figyel...

*) Mutató Neumann Albert: „Történelem a Kállói Csátról” c. művéből.

A szívében valami csodálatos érzés ébred, amely a múltba ragad és a jövőbe szárnyal... Bús emlékezés, bizakodó remény... Révedező szemmel elmúlt századok mélyébe lát a babyloni fűzek árnyékában hazátlan léviták hárfáján ugyanez a dal száll a magasba:

*Várj rózsám, várj,
Te csak mindig várj...
Ha az Isten néked rendelt,
Tied leszek már...*

Az elragadott lélek csakhamar újra itt van és meglátja a pásztorfiút a fa tövében. Közelebb megy hozzá. Rátekint mélytűzi szemével és lankadtan ereszkednek le a fiú kezei, szemei lezárulnak és mély álomba merül... Mire felébredt, elfeledte a dalt...

Rabbi Eizik Taub szombat délutánjának alkonyatán új dalra tanította meg híveit...

Szól a kakas már...

*Szól a kakas már...
Majd megvirrad már...
Zöld erdőben, sík mezőben
Sétál egy madár...*

*De kicsoda madár...
De kicsoda madár...
Sárga lába, kék a szárnya,
Engem oda vár...*

*Várj rózsám, várj,
Te csak mindig várj,
Ha az Isten néked rendelt,
Tied leszek már.*

*De mikor lesz az már!...
De mikor lesz az már!...
Jibóne hánikdos ir cijajn tónale
Akkor lesz az már...
De mikor lesz az már!...*

Sírnak, rinak a bárányok...

*Sírnak-rinak a bárányok,
Panaszkodnak a juhászok...
Mondjátok meg a gazduramnak,
Adjon szénát a juhnyájnak...*

*Mondjátok meg gazduramnak,
Adjon szénát a juhnyájnak.
De a gazda azt feleli:*

*Ott a bojlya, szedjen neki...
Rég nem láttam a bojtárom,
Van egy hete, talán három...
Rég nem láttam a bojtárom,
Van egy hete, talán három...*

*Amott jön a számár hátan,
Bizony az lesz, amint látom...
Míg én leszek a bojtárja,
Nincsen gondja a juhnyájra...
Míg én leszek a bojtárja,
Nincsen gondja a juhnyájra...*